

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916. Första kammaren. Nr 66.

Onsdagen den 10 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet friherre *Beck-Friis* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 244. angående täckande av kostnader, som avses i § 63 regeringsformen.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1916 den 9 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken efter herrar S. Th. Palme och S. I. W. Philipson, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige:

herr Philipson, Sten Isak Walter, v. häradshövding med 46 röster,
» Palme, Sven Theodor, direktör » 38 » ;

suppleanter:

för tiden från valet till dess nytt val under år 1917 försiggått:

greve von Rosen, Gustav Fredrik, bruksägare med 47 röster
herr Olausson, Knut Arvid, bankokommissarie » 46 »
» Nilson, Erik Agabus, ledamot av riksdagens
andra kammare » 45 » .

Philip Klingspor.

K. G. Karlsson.

Värner Rydén.

Conrad Vahlquist.

År 1916 den 9 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksgäldskontoret ej mindre för valperioden 1916—1919 efter herrar P. A. H. Cavalli, C. E. Kinander och G. Kobb, vilka voro i tur att avgå, än även för återstående delen av valperioden 1914—1917 efter herr G. F. Östberg, vilken avsågt sig det honom år 1914 lämnade uppdrag att vara fullmäktig i riksgäldskontoret, dels ock suppleanter

för fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

ordförande:

herr Kinander, Carl Emil, vice häradshövding med 46 röster;

fullmäktige:

för valperioden 1916—1919:

herr Kobb, Gustaf, professor	med 45 röster,
» Hildebrand, Karl Emil Hildebrand, ledamot av riksdagens andra kammare	» 45 » ;

för återstående delen av valperioden 1914—1917:

friherre Palmstierna, Erik Kule, ledamot av riksdagens andra kammare	med 42 röster;
--	----------------

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1917 försiggått:

herr Kvarnzelius, Svante Herman, ledamot av riksdagens första kammare	med 43 röster,
» Jespersen, Jöns Peter, ledamot av riksdagens andra kammare	» 42 » ,
» Strömberg, Otto Mauritz, ledamot av riksdagens första kammare	» 41 » .

Philip Klingspor.

K. G. Karlsson.

Värner Rydén.

Conrad Vahlquist.

På framställning av herr talmannen beslöts, att de upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kansli-deputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrättade valen, dels ock till den paragraf, som där-om borde intagas i riksdagsbeslutet.

Anmälades och bordlades
statsutskottets utlåtanden:

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av arbetskrafterna hos kammarrätten;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av arbetskrafterna hos kammarkollegiet;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispo-

sition av den statsverket vid expropriation tillfallna löseskillingen för fastigheten nr 1 i kvarteret Memnon i Stockholm;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av skjutbana för Norrlands dragonregemente;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående verkställande av vissa ändringsarbeten i Skånska dragonregementets skomedjelokaler;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till en förplägnadsanstalt i Vaxholms fästning;

nr 89, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning rörande lämpligheten av att förlägga lokaler för de centrala ämbetsverken m. fl. till Skeppsholmen; samt

nr 90, i anledning av väckt motion om anslag åt f. d. folkskolläraren K. J. Nilsson i Lyckeby;

bevillningsutskottets betänkande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående utförsel av socker under viss tid utan erläggande av sockerskatt m. m.; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till hämmande av genom handel med jordegendom uppkommande vanhävd å sådan egendom m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första kammarens första tillfälliga utskotts nästlidne dag bordlagda utlåtande nr 15.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 5 och 6 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendommar och upplåtande av lägenheter från sådana egendommar;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av det s. k. Köpingskomplexet i Västmanlands län;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av tvenne till förra majorsbostället Gudhem nr 1—9 i Gudhems socken hörande områden;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtande å staden Falun av kronans rätt till vissa områden invid nämnda stad;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående driftkostnader under år 1917 för eignahemslånefonden;

nr 68, i anledning av väckt motion om anställande av en byrå-assistent för norrlandsärenden i lantbrukstyrelsen m. m.; och

nr 69, i anledning av väckt motion om anslag till anordnande av försöksgårdar å myrjord i Norrland och Dalarne m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts den 5 och 6 i denna månad bordlagda utlåtande nr 12, *dels* i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder till förhindrande av att entreprenörer vid uppförande av allmänna byggnader undandraga sig att erlägga betalning för arbetskraft och materialier, *dels ock* i anledning av andra kammarens beslut i frågan, biföll första kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas medkammaren.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 6 och 9 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av övre och nedre klosterträdgården i Vadstena;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till folkskoleseminariets i Lund nybyggnad;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för ordnande av tomtområdet vid folkskoleseminariet i Uppsala;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för undervisning i entomologi m. m. vid universitetet i Lund;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till aktiebolaget svenska ostasiatiska kompaniet för fortsatt uppehållande av regelbunden ångfartygsförbindelse mellan Sverige och Ostasien;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ersättning åt förlikningsmän för medling i arbetstvister;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till underlättande av medellösa arbetssökandes resor; samt

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter banvakten Martin Andersson Andrén från Smedsbo i Holms församling m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Anslag till
utredning ang.
Sveriges inre
vattenvägar.*

Föredrogs ånyo statsutskottets den 6 och 9 i denna månad bordlagda utlåtande nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 89 under sjätte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till utredning angående inre vattenvägar.

Kungl. Maj:t hade i punkt 89 under sjätte huvudtiteln av den till riksdagen den 14 januari 1916 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov föreslagit riksdagen att för påbörjande av en allmän utredning rörande Sveriges inre vattenvägar, i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för civildepartementet skisserad plan, på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 50,000 kronor.

*Anslag till
utredning ang.
Sveriges inre
vattenvägar.
(Forts.)*

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda skäl och med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts framställning hemställt, att riksdagen måtte för påbörjande av en allmän utredning rörande Sveriges inre vattenvägar, i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för civildepartementet skisserad plan, på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 50,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *O. Jonsson, C. G. Ekman, A. C. Lindblad, F. V. Thorsson, H. Andersson, K. V. Rydén* och *C. Persson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss, i reservationen angiven lydelse samt att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr Jonsson, Olof: Herr talman, mina herrar! Jag skulle visserligen kunna inskränka mig till att med stöd av den motivering, som finnes angiven i reservationen, utan vidare yrka bifall till samma reservation, men det torde ändå vara på sin plats att söka utveckla där anförda argument i ett och annat avseende något utöver vad som i reservationen gjorts.

Jag vill då till en början erinra kammaren om att 1900 års riksdag avböjde en liknande proposition med begäran om 173,000 kronor för teknisk och statistisk undersökning om våra inre vattenvägar, och detta skedde med den motiveringen, att man först borde avvakta resultatet av den pågående utredningen om förbättrad farled mellan Vänern och Kattegatt, ävensom utredningen rörande reglering av Väterns vattenstånd, innan det vore lämpligt att fortsätta med några utredningar om de inre vattenvägarna. Jag kan icke ur detta riksdagens anförda motiv utläsa annat än att det fanns en dunkel fruktan för att eventuellt en utredning av de inre vattenvägarna skulle utmynna i farleder med större dimensioner än vad som var tänkt för farleden mellan Vänern och Kattegatt. Den fruktan synes mig ha varit tämligen obehövligen, ty någon förnuftig mening kan det naturligtvis aldrig vara att ägna en tanke åt att göra de inre vattenvägarna större än samlingsbassängen med dess utveckling utåt Kattegatt för hela den inre trafiken. Men, mina herrar, om jag har rätt i denna min uppfattning av vad riksdagen då ansåg vara tillräckligt bärande för ett avslag, så kan det vara av intresse att övergå till en skärskådning av vad som nu kan anföras emot samma proposition, som här föreligger, utöver vad i reservationen förekommit. Jag vill påminna kammaren om att när riksdagen och sär-

*Anslag till
utredning ang.
Sveriges inre
vattenvägar.*
(Forts.)

skilt denna kammare behandlade frågan om ombyggnad av Trollhätte kanal, så gjordes det å ena sidan starkt gällande, att kanalens kapacitet var tillräcklig för att emottaga all trafik, som var att vänta under en lång framtid, under det att det å andra sidan förebars, att man genom en ombyggnad av kanalen i mer modern form skulle kunna framkalla en högst avsevärt ökad trafik, men att denna eljest icke skulle framkomma. Ja, vilkendera sidan som haft rätt i sin uppfattning, kan ingen för närvarande säga. Först efter åtskilliga års erfarenhet av trafikens utveckling i Trollhätte kanal kan man säga, om den uppfattning som såg ljusst på saken var riktig, eller om det var den som var mera kritisk och misstroende. Jag hemställer ock därför till kammaren, om det icke skall anses föreligga bärande skäl för att avvakta den erfarenhet som kommer att vinnas beträffande ökningen av trafiken i Trollhätte kanal, innan man ger sig in på en undersökning rörande kanalisering eller förbättring av de inre vattenvägarna, för så vitt icke herrarna med stolt förakt tillbakavisa varje häntydning på att man måste handskas försiktigt med statens medel vid sina beslut i ekonomiska ärenden. Jag tycker, att det riktiga borde vara att först övertyga sig om huruvida icke våra nuvarande kanaler äga tillräcklig kapacitet för att taga emot all den trafik, som är att under den närmaste framtiden förvänta, ävensom huruvida nuvarande erfarenhet från Trollhätte kanal ej kan giva stöd åt den uppfattningen, att de inre vattenvägarna eller till exempel Göta kanal skulle kunna mottaga ytterligare starkt ökad trafik, innan man börjar en teknisk utredning om en ny — eller utvidgning av en nu befintlig — trafikled. Jag frågar: vad ha herrarna för grund att gå ut ifrån vid eller för en undersökning av ett dylikt projekt utan att först göra sig reda för, om ett behov av ökad kapacitet förefinnes och att om ett sådant behov skulle föreligga, huru stort det i så fall vore. Det är inga småsaker som här ställas i perspektiv, utan jag tror, att jag skall bliva tämligen sannspådd, om jag säger, att genom det sätt, varpå denna fråga satts i gång från Kungl. Maj:ts sida, då det har gjorts hemställanden till olika korporationer i så vidsträckt rayon som möjligt, huruvida de icke vore villiga att lämna bidrag till undersökningen, har man velat försäkra sig om starka intressen inom riksdagen för att få igenom detta förslag och sedermera i framtiden, när förslag om nya farleder föreläggas riksdagen, även kunna påräkna majoritet i det fallet. Nu skilja sig utskottets majoritet och reservanterna däri, att utskottet tycker, att det är klokast att företaga denna undersökning och utredning utan att förut ha gjort klart för sig, vad som skall utredas, då man ju först genom omfattande undersökningar och utredningar försöker komma underfund med om det verkligen föreligger något behov av nya eller förbättrade leder. Resultatet av en sådan arbetsplan blir egentligen, att man därigenom ger sysselsättning åt en del personer, men inte tycker jag, att det kan kallas för en planmässig hushållning

med arbetskrafter, och medel, att man använder dem till överflödiga undersökningar eller projekt som man icke har gjort klart för sig, om det är ekonomiskt möjligt att genomföra.

Så ligger frågan för mig. Jag skall nu yttra några ord om den plan, som herr statsrådet själv tycks hava tänkt sig i första rummet skola tagas i övervägande, nämligen en utredning om de inre vattenleder, som beröra Mälaren, Vänern och Vättern. Om man vill försöka komma till klarhet om vilka kanaller, som kunna antagas inom den närmaste framtiden, behöva en större kapacitet, än de för närvarande äga, så får man en mycket säker och lätt tillgänglig ledning för sitt omdöme i vår officiella statistik rörande våra kanaler, som upptar deras storlek, längd, djup m. m., ävensom trafikens tontal och bruttoinkomsten av densamma. Därav framgår, att de kanaler, som man med ledning av den erfarenhet, man hittills haft, egentligen skulle anse böra i främsta rummet komma i fråga att utvidga och förbättra, icke ha kommit med i detta förslag, utan ligga alldeles på sidan om utredningen. Jag tänker på kanalerna i västra Sverige, Dalslands kanal och Säffle kanal, vilkas trafik har utvecklats sig från 1876—80 till 1912, så att den är mer än dubbelt så stor i avseende på både tontal och bruttoinkomsten av trafikeringen. Men dessa kanaler omnämnas icke med ett ord. I stället kommer exempelvis Strömsholms kanal i första planet i undersökningen, en kanal, vars trafik i avseende å tontal har gått ned från cirka 56,000 ton under första årtiondet till något över 11,000 år 1912, och vars bruttoinkomster sjunkit på motsvarande sätt. En sådan kanal synes icke i första rummet behöva en undersökning, om man jämför dessa förhållanden med dem jag förut anfört rörande kanalerna i västra Sverige. Tror någon av herrarna, att det i minsta mån skulle kunna bli möjligt att företaga en ombyggnad av Strömsholms kanal exempelvis i sådan riktning, att man, som en talare framhöll under överläggningen i utskottet, därigenom vid transport av malm från Luleå skulle kunna med samma båtar komma in i Mälaren och upp till bruken i Västmanland? Jag föreställer mig, att först och främst äro de vattendrag, som skulle mata denna kanal, sannolikt icke tillräckliga att förse en så stor kanal med den erforderliga vattenmängden. Men även om det skulle låta sig göra, måste man betänka, vilka kolossala kostnader en sådan ombyggnad måste vara förenad med. Denna kanal har ett 30-tal slussar, som alla väl måste för ett sådant ändamål ombyggas.

Jag är en gammal man i riksdagen. Jag har varit med om mycket flotta tider i avseende på Sveriges finanser. Men jag har också erfarenhet av vad som i regel följt på dessa uppsvingstider. Det har följt en depression, som nog alstrat åtskilligt bekymmer för alla dem, som haft med uppgörandet av statsregleringarna att skaffa. Jag undrar, om det är skäl att vara så sangvinisk. Sådana tider kunna nog återkomma och sätta myror i huvudet på en del av de herrar, som för närvarande tyckas

*Anslag till
utredning ang.
Sveriges inre
vattenvägar.*
(Forts.)

*Anslag till
utredning ang.
Sveriges inre
vattenvägar.
(Forts.)*

se allting i den ljusaste dager med avseende på handhavandet av statens finanser. Det skulle vara glädjande för mig, om jag under mina återstående år skulle komma till insikt om att jag räknat miste i detta stycke och sett sakerna för mörkt på grund av den erfarenhet om att nödig försiktighet bör iakttagas, som jag under mitt liv har bildat mig. Må emellertid utgången av denna fråga bli hurudan som helst. Endast ett fåtal av utskottets ledamöter stå i denna fråga tillsammans med mig, och jag förutsätter som sannolikt, att deras ord likasom mitt väger lätt emot de män, som bruka diktera kammarens beslut. Men jag skulle vilja hemställa till herr statsrådet och till dessa herrar, huruvida det icke kan vara skäl i att, om utredningen sättes i gång, då börja den i rätt ända, förvissa sig om varest en utredning verkligen behöver göras, och icke svepa över ett vitt fält utan tänka på vilka konsekvenser, som det ena eller andra kan medföra.

Jag anser mig på grund av vad jag nu anfört och på grund av vad som framhålles i reservationen böra yrka bifall till denna av mig och flera kamrater avgivna reservation.

Herr Ekelund: Herr greve och talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren började med att erinra därom att denna fråga var föremål för en kunglig proposition redan vid 1900 års riksdag, och att riksdagen då avböjde denna kungliga proposition. Blott denna erinran vittnar ju om, att denna fråga redan är ganska gammal. Den har visserligen icke varit aktuell under denna ganska långa tid, men den har säkerligen därför icke varit bortglömd, utan intresset för densamma har nog hållits levande, i förhoppning, att den återigen skulle komma upp på dagordningen och bli föremål för utredning och statsmakternas understöd.

Herr Olof Jonsson befarade, att om en sådan utredning som den nu ifrågasatta skulle komma till stånd, skulle den komma att taga en alldeles för stor omfattning och därigenom draga alldeles för dryga kostnader. Jag kan icke tro, att han därmed äsyftade själva utredningen, ty av den kungliga propositionen framgår det ju ganska klart, inom vilken ram kostnaderna för själva utredningen komma att hålla sig. De äro visserligen icke bestämt angivna på tusentalet eller kanske icke ens på tiotusentalet, men de äro dock så tydligt angivna, att det icke är möjligt att tänka sig, att de kunna komma att svälla ut så, att det skulle kunna föra till några äventyrligheter.

Jag fick den uppfattningen, att vad den föregående talaren egentligen bävade för, det var de konsekvenser, som han trodde i framtiden skulle kunna bli en följd av utredningen. Icke heller för dessa konsekvenser tror jag, att man behöver vara rädd. Det förhåller sig ju dock så, att det är meningen, att om riksdagen beslutar en utredning, resultatet av utredningen skall för varje år föreläggas riksdagen, vilken därigenom blir i tillfälle att pröva och bedöma, huruvida riksdagen anser, att fortsatt utredning skall äga rum, och har riksdagen på så sätt i sin makt att bevilja för

det ändamålet erforderliga anslag. Vid sådant förhållande är det ju icke möjligt, att riksdagen genom ett bifall till den nu föreliggande propositionen skall behöva låta förleda sig att gå längre vid beviljandet av anslag för detta ändamål, än vad riksdagen kan anse vara fullt lämpligt.

Därefter uppehöll sig den föregående talaren något vid vissa detaljer i den kungliga propositionen. Han anförde som ett avskräckande exempel, om jag så får säga, fallet Strömsholms kanal och framhöll, att även om en utredning skulle komma till stånd, så kan det väl aldrig vara möjligt, att en sådan kanal som Strömsholms kanal skulle kunna komma att bli ombyggd i framtiden. Ja, vad man i framtiden kan komma att anse och vilja besluta, det är ju någonting som ingen nu kan veta. Vad Strömsholms kanal beträffar så uppfyller den ju icke alls de krav, som man ställer på en modern trafikled i våra dagar. Men jag vågar påstå, att om Strömsholms kanal uppfyllde sådana krav, skulle den helt visst också vara av det allra största gagn för en stor del av vår svenska industri, särskilt den del av vår järnindustri, för vilken denna borde vara en naturlig trafikled. Såsom nu är förhållandet, få flera av de järnverk, vilka äro belägna utefter Strömsholms kanal, inköpa och låta frakta både träkol och järnmalm från Norrland. Men dessa varor komma icke längre än till den Mälarhamn, som ligger närmast Strömsholms kanal. Där måste de lastas om och mot höga kostnader fraktas vidare till sina bestämmelseorter. Helt annorlunda vore det naturligtvis, om Strömsholms kanal vore en farled av sådan beskaffenhet, att transporterna av träkol och järnmalm från Norrland till de järnbruk, som här avses, kunde verkställas utan några omlastningar. Det är alldeles givet, att deras omkostnader därigenom skulle bli väsentligt mindre, och bruken skulle på världsmarknaden kunna bli ofantligt mycket mera konkurrenskraftiga än nu.

Så undrade herr Olof Jonsson, huruvida man icke, innan man gick med på en utredning av den nu föreliggande frågan, borde avvakta resultatet av de kanalbyggnader, som nu stå på dagordningen. Trollhätte kanal, Södertälje kanal, etc. Man skulle först skaffa sig erfarenhet om, hur dessa kanaler komma att bära sig ekonomiskt, innan man gick vidare in på denna fråga. Ja, vad resultatet av dessa kanalers modernisering beträffar, så tror jag, att det är ganska lätt att åtminstone i fråga om transportkostnaderna redan nu kunna åstadkomma en tillförlitlig beräkning. Ur den synpunkten behöver man således icke skjuta på saken, och jag kan icke heller se, att det ur någon annan synpunkt skulle kunna vara till nytta att dröja med den föreslagna utredningen. En sådan utredning tager naturligtvis en ganska avsevärd tid i anspråk, och under denna tid kunna en hel del beslut fattas rörande våra kommunikationer, järnvägsanläggningar och andra, som i framtiden komma att visa sig ha varit mindre lyckligt tillkomna. Därför är det av vikt, att så snart som möjligt få en utredning utförd även på detta område. Erfarenheten har nämligen givit vid banden, att re-

*Anslag till
utredning ang.
Sveriges inre
vattenvägar.*

(Forts.)

Anslag till
utredning ang.
Sveriges inre
vattenvägar.
(Forts.)

dan en hel del, om jag så får säga, misstag inträffat, vilka ha kostat statsverket ganska avsevärda penningbelopp, men vilka helt visst kunnat undvikas, om en utredning sådan som den nu ifrågasatta hade blivit verkställd i tid.

Herr Olof Jonsson framhöll vidare nödvändigheten av att man iakttagit återhållsamhet vid beviljandet av anslag av statsmedel. Ja, det är ju alldeles riktigt. Men reservanterna säga, och det uttalandet har således herr Olof Jonsson också skrivit under, att de anse, att sådana utgifter, som kunna sägas vara oundgängliga, böra beviljas. Då skulle jag vilja fråga, om icke reservanterna skulle vilja erkänna, att de utgifter, som skulle bli en följd av ett bifall till den nu föreslagna utredningen, verkligen kunna anses vara av den stora betydelse, att de kunna anses oundgängliga. Jag åtminstone har den uppfattningen. Det förhåller sig ju så, att i alla kulturländer världen runt har man sedan låg tid tillbaka ansett, att utvecklandet av vattenvägar är synnerligen betydelsefullt. Det är en uppfattning, som har, jag skulle vilja säga, tusenårig hävd, och i det fallet ha nog icke förhållandena ändrat sig. Tillkomsten av järnvägar har i andra länder icke kunnat förhindra den uppfattningen att göra sig gällande, att kanalerna äro av minst lika stor betydelse som järnvägarna. Reservanterna säga på ett ställe, att i valet mellan järnvägar och kanaler bör företrädet lämnas åt järnvägarna, därför att kanalerna ej kunna fylla uppgiften att vara ett trafikmedel äret om såsom järnvägarna, på den grund att de i vårt land kunna hållas öppna för trafik endast under åtta månader av året. Jag skulle vilja säga, att jag icke tror, att detta resonemang är riktigt, ty man får icke se denna sak så, som om kanalerna skulle kunna utesluta behovet av järnvägar, lika litet som järnvägar skulle kunna utesluta behovet av kanaler. Jag tror, att man måste se denna fråga så, att kanaler och järnvägar böra arbeta hand i hand, och att lösenordet därför bör vara, »kanaler och järnvägar», icke »kanaler eller järnvägar».

Som jag nämnde är uppfattningen om kanalernas betydelse som trafikmedel mycket gammal. Men hur gammal den än är, har den därför icke förlorat i betydelse, ty i alla kulturländer har man, som jag förut nämnt, gjort allt för att åstadkomma en så stor utveckling av vattenvägarna som möjligt. Amerika har ju på utvecklandet av sina vattenvägar offrat alldeles kolossala summor. I Frankrike, Belgien, Tyskland och Österrike har man gått tillväga på samma sätt, för att icke tala om även andra världsdelar, där precis samma förhållande råder. Hur skulle man kunna tänka sig i våra dagar saknaden av Suezkanalen eller Panamakanalen eller Kaiser Wilhelmskanalen? Man behöver blott tänka på, av vilken kolossal betydelse den varit för Tyskland under nuvarande tid, och jag skulle vilja framhålla, av vilken kolossal betydelse en Svea kanal, om vi nu hade en sådan, hade varit för vår industri och vår export under nu pågående världskrig. Jag tror, att vi skulle ha den största fördel av att följa andra länders exempel på detta område. Hur man där uppfattar saken framgår av att, som jag ber

att särskilt få fästa herrarnas uppmärksamhet på, man i Frankrike och Belgien anser kanalerna vara av så stor betydelse, att man icke ens upptager avgifter för kanalernas användning, utan kanalerna finnas där till allmänhetens fria begagnande liksom landsvägarna i vårt land. I Tyskland har man icke gått så långt, men man har där mycket låga kanalavgifter, avsedda att lämna någon liten avkatsning, men icke sådan att den kan på något sätt utgöra någon ränta på det för kanalernas åstadkommande nedlagda kapitalet. Jag har den uppfattningen, att det skulle vara synnerligen välbetänkt, om riksdagen nu bifölle den kungl. propositionen, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Anslag till utredning ang. Sveriges inre vattenvägar.
(Forts.)

Herr Larsson, Knut: Herr greve och talman! Jag får säga, att aldrig har det framkommit ett förslag, som varit bättre motiverat, och man kan icke annat än vara Kungl. Maj:t tacksam för att han följt tidens fordringar och lagt fram detta lagförslag just nu. Aldrig ha järnvägarna synt så inkompetenta att sköta trafiken som just denna vinter. Den som liksom jag bor nära Vänern kände en fullkomlig befrielse, då sjöfarten öppnades. Massor av gods hade hopats, och då man begärt t. ex. 50 järnvägsvagnar, hade man kanske fått en o. s. v. Nu är trafiken öppen på Vänern, och det kan skeppas vilka kvantiteter som helst. I år skall nya Trollhätte kanal öppnas för den större utländska trafiken; det finnes flera andra kanaler, som utmynna i Vänern, vilka äro av mindre dimensioner men som kunna bliva av stor betydelse för den stora sjöfarten, om man upprensade dem samt företoge noggranna undersökningar beträffande vattentillgång för deras trafikerande med större fartyg.

Vidare få vi tänka på alla de andra delar av vårt land, som äro möjliga att kanalisera. Jag skall bara nämna en sak. Under den tid som nu har varit, t. ex. förra hösten veta vi, att trälaster uppe ifrån Norrland kapades av tyskarna och fördes in till Stettin, där de underkastades prisrätt, under det alla dessa fartygslaster från Vänern gingo fria över till Nordsjöhamnarna. Likaledes var trafiken från Göteborg upp till Stockholm skyddad, under det att samma laster, om de hade gått söder om Sverige, varit utsatta för kapning och trakasserier. Det är en omständighet, som det särskilt nu kan vara anledning att framhålla, för att icke tala om huru kanalerna kunna frakta för mycket billigare pris än järnvägarna och att det där verkligen är möjligt att skaffa tonnage och få varorna fraktade. Om vi se på Tyskland t. ex., hur har man icke där kanaliserat sina floder, och allt tungt gods går på dessa floder. Det tar längre tid, men det blir billigare frakt, som det är möjligt att betala även för varor, som icke tåla högre frakter.

Jag kan icke inse, att det finnes det ringaste fog för den framlagda reservationen. Om nu enskilda och korporationer ha sammanlagt penningar för att få denna utredning gjord, är det

Anslag till
utredning ang.
Sveriges inre
vattenvägar.

(Forts.)

minst sagt statens skyldighet att bidra med samma belopp, för att en sådan utredning skall kunna ske. Visserligen äro alla dessa kanaler sedan gammalt undersökta, men noggrannare undersökningar måste verkställas efter nutida beräkningar för att beräkna vattenkraften i de fall som man skall gå förbi, och om trafiklederna äro lämpliga i förhållande till vattenkraften etc. Jag tror därför, att det är av allra största betydelse för vårt land, att en sådan undersökning kommer till stånd, och jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Det är, herr talman, uppenbart, att ett förslag som avser att på ett framsynt sätt och efter enhetliga principer lösa en stor ekonomisk fråga i sig själft lätt verkar lockande och hypnotiserande. Att däremot se smått och inskränkt på ärenden av denna art, det är givetvis, om man bara ser på saken i allmänhet, synnerligen motbjudande. Jag tror, att denna rent psykologiska synpunkt i viss mån spelar in, då det gäller att bedöma nu föreliggande förslag.

Om emellertid ett förslag kommer, som ger sig ut för att innebära det första steget till en sådan framsynt lösning, så begär man väl emellertid i första hand, att förslagsställarna kommit till klarhet om de principer, efter vilka de första stegen skola tagas, om den form för utredning och bearbetning av frågan som man vill förorda. Och detta särskilt, när det gäller ett förslag med mycket betydande ekonomiska konsekvenser. Det förefaller mig emellertid, att man i det här fallet icke gjort detta, när man inbjuder riksdagen att, på de premisser som föreligga i motiveringen till propositionen på denna punkt, besluta sig för utredningen i fråga.

På sid. 290 på 6 huvudtiteln anger herr statsrådet, hur herr statsrådet anser, att frågan bör betraktas. Han säger där: »Denna utredning borde vara såväl av teknisk som kanske framför allt av ekonomisk art. Först sedan dylika riktlinjer föreligga färdiga, kunna, såsom vattenfallsstyrelsen påpekar, vederbörande ur det allmännas synpunkt riktigt bedöma behoven av förbättrade vattenvägar och värdet av framkomna förslag till nya sådana. Först därigenom kan också en möjligast genomförd standardisering av farledsmåtten vinnas.» Så vitt jag förstår har han uttryckt sig på det klarast tänkbara sätt, så att, innan man förordar de olika speciella förslagen till genomförandet, man skall genom en på detta sätt slutförd utredning vara i tillfälle att bedöma behovet av förbättrade vattenvägar och värdet av framkomna förslag till nya sådana.

Om man emellertid går över till sid. 293, finner man, så vitt jag kan förstå, att den för utredningen nyss normerande synpunkten blivit fullkomligt släppt. Där säges: »Den utredning, jag nu ifrågasätter, borde, såsom jag förut angivit, enligt min mening närmast omfatta den senast väckta frågan om modernisering av Göta kanal eller vissa delar därav och vidare utveck-

ling av det vattenvägssystem, som har mera direkt sammanhang med Vänern och Mälaren. Inom ramen av denna undersökning faller då även frågan om förbättring av vattenförbindelsen mellan Mälaren och Hjälmaren och mellan denna senare sjö och Vänern eller Vätteren samt av Strömsholms kanal.

En dylik utredning tager givetvis, om den skall lämna pålitliga resultat, sin rundliga tid. Detta innebär emellertid, såsom jag redan förut haft tillfälle påpeka, icke att resultatet av hela utredningen med nödvändighet behöver avvaktas, innan viss del därav framlägges, om så befinnes ändamålsenligt.»

I sist anförda yttrande har sålunda departementschefen icke blott icke velat begränsa utredningen till vissa delar av vårt kanalsystem, utan ytterligare gått ett steg längre och säger, att även en viss avskild del av kanalsystemet skulle kunna framläggas och föranleda till beslut. Redan den omständigheten att man sålunda på detta sätt försöker i motiveringen förena två så olika betraktelsesätt rörande det sätt, varpå denna utredning skulle verkställas, redan den omständigheten måste väcka en viss betänksamhet, när det gäller att bedöma, huruvida man under nuvarande förhållanden borde vara med om det föreliggande förslaget.

Emellertid hava reservanterna, när de, fränsett denna motivering, försökt bilda sig ett omdöme om det föreliggande förslaget, erkänt, att en enhetlig utredning som den först ifrågasatta givetvis har sin betydelse och måste tillerkännas värde. Vilket då främst gäller ett av huvudargumenten, varför man påyrkar utredningen, nämligen att man därigenom skulle få fram ett enhetligt kanalsystem med likartad båtmateriell och därigenom underlätta samtrafiken mellan olika kanalleder.

När man går närmare in på frågan och för sig exemplifierar tankegången, kommer man emellertid underfund med att också på denna punkt råder, så vitt jag förstår, mycken oklarhet. Om jag i det avseendet hänvisar till de båda senaste talarnas anföranden tror jag, att man snart inser, hur svårt det är att kunna vidhålla, att frågan om enhetligheten är i och för sig avgörande. Både herr Ekelund och herr Larsson anförde, — och det anfördes också i statsutskottet — som ett synnerligt skäl för utredningen, att man skulle kunna, i en situation sådan som den nuvarande, genom utvidgning av Göta kanalsystem frakta en del trävaror från Norrland med fartyg direkt den vägen och slippa gå vägen söder om Skåne och således undvika de därmed förbundna farorna. Men då herrarna giva uttryck åt den tankegången, äro herrarna inne på kanaler av sådant mått, att de icke alls stå i överensstämmelse med de mått som angivas såsom lämpliga för ett enhetligt kanalsystem. Detta exempel förutsätter kanaler av sådana dimensioner, som aldrig kunna vara möjliga eller tänkbara i fråga om övriga kanaler, sålunda, när man exemplifierar behovet av en utredning, sådan som den nu föreliggande, och då ansluter sig till det argumentet, åstadkommandet av en gemensam

*Anslag till
utredning ang.
Sveriges inre
vattenvägar.
(Forts.)*

*Anslag till
utredning ang.
Sveriges inre
vattenvägar.
(Forts.)*

kanaltyp, ett gemensamt bottenmått, visar man genom sina exempel, att man icke syftar till det mål för vilket utredning begäres, utan tvärtom ser på frågan ur helt andra synpunkter och med helt andra önsknningar, och alltså syftar på andra lösningar än den som i propositionen förutsättes.

Under sådana förhållanden ökas tvivlet: föreligger då frågan på det sättet beredd och är anvisningen som i motiveringen gives sådan, att riksdagen bör finna sig oförändrad att utan vidare gå med på den? Det förefaller mig, att så icke är fallet.

Nu säger man också: vi skola icke resonera »antingen järnvägar eller kanaler», utan »både järnvägar och kanaler»; det är det naturligaste. Ja, visst är det naturligt. Ingen människa bestrider att ett väl ordnat kanalsystem har stor betydelse i första hand för utvecklingen av kommunikationerna inom landet, men även för industriens framväxt och trafiken på utlandet. Men befinna vi oss icke ändå för närvarande i den ekonomiska situationen, att vi måste säga oss: antingen för närvarande lösning av den stora mängd järnvägsproblem som föreligga eller också lösning av dessa i mindre omfattning och samtidigt upptagande av kanalfrågan? Det uppgives att redan i år man inom statsutskottets fjärde avdelning funnit sig av ekonomiska hänsyn icke kunna ansluta sig till det förslag, som samtidigt framkommit från regeringen beträffande järnvägsanläggningar, utan att dessa ekonomiska hänsyn tvinga i en del fall till att man håller igen. Är det då det lämpliga ögonblicket att upptaga till behandling järnvägs- och kanalbyggnader i den omfattning som här ifrågasättes?

Härpå torde då svaras: Det är icke fråga om några kanalbyggnader nu, det är endast fråga om en utredning, som skall visa oss huru vi senare skola bygga. Utredningarna, som här avses, gälla dels de tekniska problemen, när och hur kanalerna skola byggas, och dels även de ekonomiska faktorer som grundlägga trafikbehoven i varje särskilt fall och alltså icke blott sammanhånga med utan bliva avgörande för de beslut som skola följa. Men då måste man säga sig, att om det skulle dröja 5, 10, 15, 20 år eller något dylikt, innan byggandet kan börja, vilket då bör ske med kännedom och med anslutning till den ekonomiska situation som då föreligger och icke den som rådde för några år tillbaka så kan den nu ifrågasatta utredningen såsom normgivande för kanalbyggandet, så vitt jag förstår, bliva dels missvisande och dels värdelös.

När vi hade en sakkunnig på detta område uppe på avdelningen och resonerade med honom så frågade vi, huruvida han trodde, att den kanalled, som här i landet väl blir mest trafikerad sålunda borde kunna antagas bliva ett riktigt företag? Trollhätte kanal i sitt nya skick, som får en hel del transitofrakt och dessutom torde kunna erövra trafik från andra kommunikationsleder, borde väl, förmodade vi, bliva ekonomiskt givande under den närmaste tiden. Men han förklarade, att så icke på länge

skulle bliva fallet. Han ansåg, att nämnda kanal icke under många år skulle komma att visa ekonomisk bärighet, trots att det ändå är den av våra kanalleder, som ur ekonomisk synpunkt bör bli den bästa. Under erinran om att den kanalen nu är nybyggd frågar jag: Är det då lämpligt att just nu företaga den utredning, som här ifrågasättes?

Herr Ekelund ville beträffande kostnaderna göra gällande, att i den kungl. propositionen hade man klargjort kostnadsramen för utredningsarbetet. Han sade, att man behöfde egentligen icke hava några farhågor i det avseendet, ty den kungl. propositionen angav ungefär huru mycket det skulle kosta. Hur sker då detta angivande i propositionen? Det sker så, att departementschefen säger: »Kostnaderna för utredningen har jag vid frågans behandling i statsrådet den 5 januari 1915 uppskattningsvis angivit komma att överskrida 200,000 kronor.» Något ytterligare preciserande av kostnaderna än den förklaringen, att kostnaderna skola *överstiga* 200,000 kr., finnes icke! Under sådana förhållanden förefaller det mig, att man måste hava synnerligen blygsamma anspråk på utredning i kostnadsavseende, om man på sätt herr Ekelund gjorde gällande menar, att ett sådant angivande av kostnaderna skulle vara för riksdagen tillfredsställande. Hur skulle det gå, om punkt för punkt, i de olika förslag som Kungl. Maj:t underställer riksdagen, Kungl. Maj:t skulle säga: i den punkten och i den punkten är jag övertygad att de angivna siffrorna komma att överskridas? Därpå skulle riksdagen säkert svara: en sådan utredning om de ekonomiska följderna vilja vi absolut icke bygga våra beslut på.

Huvudmotivet för reservanternas har naturligtvis varit hänsynen till de nuvarande ekonomiska förhållandena och nödvändigheten att för de orter, som äro i fullkomlig saknad av kommunikationer, bereda dem sådana, innan man slår in på utvidgning eller ombyggnad av kanalsystemen i trakter, där man i regel redan har både kanaler och järnvägar. Kungl. Maj:t har själf i utsända cirkulär till kommunerna hemställt till dessa att icke för närvarande besluta om annat än behöfliga och nödiga utgifter; men här föreslår Kungl. Maj:t utgifter, om vilka det erkännes t. o. m. inom utskottsmajoriteten, att man icke kan beräkna, att utgifterna komma landet till godo förr än först långt senare. Jag kan icke finna någon verklig överensstämmelse mellan denna anvisning från staten till kommunerna och statens eget förfaringsätt. Jag tror det vore lyckligt, om man även i detta avseende visade, att överensstämmelse mellan liv och lära från statens sida ifrågakommer.

Nu har såsom särskilt skäl för utredningen sagts, att man skulle kunna undvika misstag vid koncessioner av andra trafikleder, då dessa skära, gå över eller på annat sätt komma i kontakt med kanaler eller eventuellt föreslagna kanaler. Då vi hade den sakkunnige uppe på avdelningen, frågade vi honom också i vilken omfattning han på frågans förberedande stadium trodde, att så-

*Anslag till
utredning ang.
Sveriges inre
vattenvägar.*
(Forts.)

Anslag till
utredning ang.
Sveriges inve-
stetingsvägar.
(Forts.)

dana konflikter skulle kunna uppstå. Han kunde icke giva någon sådan anvisning, utan kunde endast säga, att sådana kunna uppstå. Därtill må emellertid erinras, att, om verkligen den utredning som nu ifrågasättes skall bliva så noggrann, att alla tänkbara kanaller skola definitivt bestämmas till sin sträckning, så att man skall kunna förutse och bedöma, när det gäller koncession å andra trafikleder, vad som här föreskrives med hänsyn till framtida kanalbyggnader, då måste den föreliggande utredningen bliva av en helt annan omfattning och röra sig om helt andra kostnader, än som ifrågasättes i propositionen. Vill man hålla sig till kostnadssiffran 200,000 kr. och säga, att den är i någon mån grundläggande för uppfattningen av vilken slags utredning nu åsyftas, så förefaller det mera tydligt, att det kommer att uppstå en stor massa fall, där den företagna utredningen icke blir vägledande för koncessionsbeviljande vid ansökningar därom åt andra kommunikationsföretag.

Såsom frågan ligger förefaller det mig, att reservanternas hava goda skäl för sin hemställan, som går ut på att propositionen icke måtte av riksdagen bifallas. Jag är övertygad om att Kungl. Maj:t ändå i varje fall kommer att ägna frågan all uppmärksamhet, och jag förmodar, att de som äro särskilt intresserade för kanalväsendets utveckling även komma att göra det. Man kan då vid blivande framställningar i frågan, där man har mera preciserade och mera överskådliga program att tillgå, få göra med planer, som mera sammanfalla med de ekonomiska möjligheterna för dagen, än vad det föreliggande förslaget gör.

På dessa skäl anhåller jag att få yrka bifall till reservanternas hemställan om avslag.

Herr statsrådet v o n S y d o w: Herr greve och talman, mina herrar! Jag tror mig till en början kunna konstatera, att det verkligen föreligger ett allmänt intresse för den nu ifrågasatta utredningen av vattenvägarna i landet. Den första ärade talaren sökte göra gällande, att Kungl. Maj:ts åtgärd att från landsting, städer och kommuner infordra yttranden, huruvida och i vad mån dessa voro viliga att bidraga till en dylik utredning, skulle vara ett taktiskt grepp i syfte att från början tillförsäkra sig majoritet för förslaget här inom riksdagen. Jag ber att få försäkra den ärade talaren, att så knepig är verkligen icke Kungl. Maj:t. Anledningen var endast den, att man ville övertyga sig om, att inom de trakter, som närmast berördes av förslaget, inom industrier, handel och näringar, förelåg intresse för saken. På den frågan torde man ha fått klart besked. Detta intresse har också sträckt sig till statsutskottet. Även herrar reservanter hava visat en viss grad av intresse, ehuru naturligtvis mindre än majoriteten; de hava uttryckligen i sin reservation förklarat, att en sådan utredning är nr vissa synpunkter motiverad. Den första ärade talaren syntes emellertid något underskatta betydelsen

av vattenvägar, och jag skall därför tillåta mig, att något beröra även den delen av frågan. I korthet torde saken kunna uttryckas så, att transporten på vattenvägar i allmänhet är väsentligt billigare än exempelvis på järnvägar. Det har sin grund däri, att den drivkraft, som erfordras för att framföra en viss kvantitet gods i båt på vattendrag, är väsentligt mindre, än den som kräves för att framföra samma gods-kvantitet på rullande järnvägsvagnar. Intresset för och insikten om vattenvägarnas betydelse har också numera trängt igenom i så gott som de flesta länder i Europa och även i Nordamerika. I Tyskland, Frankrike, Österrike m. fl. länder har man icke tvekat att under de sista årtiondena nedlägga hundratals miljoner för utveckling av kanalnäten, och det fastän deras järnvägssystem är väsentligt mer utvecklade än hos oss. Vattenvägspolitiken har blivit en mycket fram-trädande punkt på de flesta staters kommunikationsprogram.

Nu har särskilt den siste talaren satt vattenvägarna och järn-vägarna i ett visst motsatsförhållande till varandra, och ville därvid giva företräde åt de senare, särskilt under nuvarande förhållanden. Jag tillåter mig påpeka, att all erfarenhet visar, att ett sådant motsatsförhållande icke behöver förekomma. Både vattenvägar och järn-vägar öka rörelsen. De stimulera handel, industri och näringar, och de skapa småningom trafik åt varandra. För övrigt sker efter hand i regeln en uppdelning av transporter efter de olika transportledningarnas särskilda natur. Det skrymmande massgodset kommer på vattenvä-garnas lott, under det att det övriga godset och särskilt varor av sådant slag, som kräva mera skyndsamt transport, gå till järnvägarna. Det har för övrigt visat sig i andra länder och även erfarenheten från Sverige har givit vid handen, att en kombinerad järnvägs- och kanal-transport kan vara synnerligen ekonomisk. Jag erinrar dessutom om att kanalstränderna giva goda och med hänsyn till transportför-hållandena gynnsamma förläggingsplatser för industrien. De bi-draga dels till att stimulera och dels till att decentralisera industrien, vilket särskilt ur social synpunkt är beaktansvärt.

Jag tillåter mig också erinra om, att tillvaron av kanaler kan inverka reglerande på järnvägstarifferna.

Nu ha reservanterna såsom skäl mot en utredning bland annat åberopat, att det icke visats, att de redan nu befintliga kanalerna i sitt nuvarande skick i regel vore otillräckliga för den trafik, som för närvarande erbjöde sig, eller för den större trafik, som kunde väntas uppstå inom den närmaste framtiden. Man pekar särskilt på Strömsholms kanal, där trafiken under senare tider gått ned. Detta exempel är olyckligt valt. Det tyder på att Strömsholms kanal är olämplig för sitt ändamål, men icke på att vattenvägar över huvud äro olämpliga eller otjänliga såsom transportmedel. Tvärtom visar det sig, att trafiken på kanaler i mycket stor utsträckning ökats.

Kastar man nu en blick på vårt kanalsystem, så finner man, att våra olika kanaler äro till typen väsentligt skiljaktiga. I avseende på djupet växlar detta från 1,5 m. för Strömsholms och Kinda kana-ler till 3,6 för den nuvarande Södertälje kanal. Bottenbredden väx-

*Anslag till
utredning ang.
Sveriges inre
vattenvägar.*
(Forts.)

lar mellan 4,6 och 14,3 meter, och särskilt i fråga om slussarna äro måtten högst väsentligt differerande. Redan den omständigheten att kanalerna äro så olikartade till beskaffenheten är givetvis mycket ogynnsam. Över huvud taget kan man säga, att våra kanaler för närvarande äro mycket otillfredsställande. De äro det icke så mycket i fråga om djupet som fast mer i fråga om kanalrännans, slussarnas bredd och beskaffenhet. För övrigt tror jag, att man får en tydlig bild av saken, om man ser på typen för de kanalbåtar som användas. Jag tänker nu icke på den estetiska anblicken, utan därpå att de äro i hög grad oekonomiska. Moderna fartyg och pramar kunna över huvud icke användas på våra kanaler. Om man skulle tänka sig, att moderna fartyg av samma djupgående som de nu vanligen förekommande skulle kunna framföras på våra kanaler, skulle detta medföra en nedsättning av fraktkostnaderna till hälften. Det föreligger, så vitt jag kan förstå, uppenbarligen ett behov av modernisering av våra befintliga vattenvägar; det är också klart, att vi behöva en utveckling av dem, därför tror jag att föregående talare givit tillräckliga skäl.

Emellertid vill jag påpeka, att det icke är fråga om att omedelbart gå till utförande av ett stort vattenvägsprogram. Det är endast fråga om att verkställa en utredning. Och den frågan kan icke vara av större ekonomisk betydelse. Kostnaderna hava överslagsvis beräknats till omkring 200,000 kr. Nu har den siste talaren med mycket skickligt ordrytteri anmärkt, att vi hava icke någon absolut maximsiffra. Men klart är dock, att då en siffra på 200,000 kr. angivits, man har trots, att man skulle kunna hålla sig omkring detta belopp. Från intresserade orter har ju också lämnats bidrag med omkring en tredjedel. Det *kan* således icke vara någon stor ekonomisk sak för staten.

Behovet av att uppgöra en sådan här plan synes mig uppenbart. *Planmässighet* är ju ett ord som ofta förekommer i riksdagsdebatterna och det är icke heller något slagord. Planmässighet är nödvändig för att komma fram till en enhetlig typ för kanalerna i syfte att samma fartyg skola kunna transiteras flera kanaler för att undvika omlastningsavgifter en sak som är en synnerligen viktig faktor med avseende på fraktkostnaderna. Jag kan nämna, att omlastnings- och speditjonskostnaden i Göteborg belöper sig till omkring 25 % av medelfrakten från Karlstad till Göteborg. Det är givet att, om man vill komma fram till en standardtyp för kanalmåttet, kräves det en närmare utredning och undersökning. Det är också nödvändigt att anställa jämförelse mellan olika kanalers inbördes företräden och även mellan särskilda kanalers olika sträckning. För sådant kräves teknisk och framför allt ekonomisk utredning. Man måste taga reda på trafikmöjligheterna på de särskilda kanalerna.

Jag kan icke förbigå ett yttrande av den förste ärade talaren, som ville påstå, att riksdagen år 1900 uttalat, att man borde vänta på Trollhätte kanals ombyggnad, innan man satte i gång en undersökning av nu ifrågasatt art. Jag ber att få påpeka, att riksdagen år 1900 uttalade stort intresse för en dylik undersökning; för övrigt

var det endast resultatet av *undersökningen* angående Trollhätte kanals ombyggnad riksdagen ansåg böra avvaktas. Denna kanals ombyggnad föreligger snart såsom ett fullbordat faktum.

Anslag till utredning ang. Sveriges inre vattenvägar.

(Forts.)

Jag tror för min del icke heller, att den nuvarande tidpunkten är olämplig för en undersökning av ifrågavarande beskaffenhet. Vårt land har under de senaste årtiondena visat en storartad utveckling. Industri, handel och näringar hava gått framåt med jättsteg, och vi vilja icke, att denna utveckling skall avstanna. När kriget en gång slutat, kommer säkerligen en stark ekonomisk konkurrens att upptagas mellan de olika staterna. Åtskilliga tecken tyda på att Sverige har förutsättningar för att med viss framgång kunna deltaga i kampen. Men då måste vi också rusta oss, så att vi hava de nödiga resurserna. I det avseendet finnes knappt något medel, som är bättre än att öka och utveckla våra kommunikationer. Detta har också av majoriteten inom statsutskottet starkt understrukits. För min del tror jag, att kammaren genom ett bifall till Kungl. Majts, av statsutskottet tillstyrkta förslag fattar ett framsynt beslut, ägnat att bidra till vårt lands ekonomiska utveckling.

Herr Lindblad, Anders: Jag har anslutit mig till reservanterna, emedan jag ansett försiktigheten bjuda att icke nu påbörja något så vittutseende, som det här ifrågasatta. För närvarande ligger frågan före om ett par kanaler, de mest betydelsefulla enligt min mening, nämligen Trollhätte och Södertälje kanal. När de bliva färdiga har man möjlighet att komma upp i de stora innanhaven och kan från det omgivande upplandet utföra varor av allahanda slag samt även införa sådana, varigenom såsom jag tror åtskilligt åstadkommes för att bispringa järnvägarna ur trafiksynpunkt. För ytterligare kanalisering av landets vattenvägar, så som nu satts ifråga, tror jag icke något särskilt behov föreligger. Ty det är ju nämligen alldeles klart, att det icke kommer att stanna vid bara en undersökning utan att av denna kommer att följa åtskilliga konsekvenser. Vi komma att ställas inför uppgifter, för vilka jag är rädd att i närvarande ögonblick det ekonomiska läget icke kan sägas vara det allra bästa. Detta icke minst på grund av de ombyggnader, som vi redan nu hava för händer. Det är ingalunda av principiella skäl jag motsätter mig — och det har icke någon av reservanterna gjort — att för tillfället gå med på en så vidlyftig utredning. Men jag tror att det överdrives åtskilligt då man från andra sidan framhäver den stora betydelse av dessa vattenvägar för Sveriges vidkommande. Det är väl ändå så, att man icke bara kan peka på utlandet och säga: där ser ni huru man ordnat ifråga om kanaliseringen, detsamma bör ske i vårt land. Förhållandena äro nog olika. För det första hava vi längre vintrar, så att vi icke kunna trafikera våra kanaler under så lång tid, som fallet är utomlands. Men vad som gjort, att man i utlandet mer än här nödgats sysselsätta sig med vattenvägsproblemet har varit, att järnvägarna i

Anslag till
utredning ang.
Sveriges inre
vattenvägar.
(Forts.)

dessas länder till väsentlig grad eller åtminstone i större omfattning än hos oss ligger i händerna på privata bolag, som kunna fastställa tarifferna efter sina önskingar. Och därtill kommer, att befolkningen är betydligt tätare i dessa länder än i vårt land. Om vi t. ex. se på Belgien, har det en befolkning, som är lika stor som vårt lands på mycket mindre yta, och klart är då att när järnvägarna icke räcka till, man varit tvungen att vid sidan av dessa använda vattenvägarna. Så är väl även fallet i Tyskland. Dess ytinnehåll är ungefär lika med Sveriges men befolkningen 70 miljoner i stället för vår, som uppgår till knappa 6 miljoner. Förhållandena äro så avsevärt olika, att man icke kan hänvisa till dessa länders samfärdselpolitik och säga, att endast därför att dessa länder ansett behöfligt ägna särskild uppmärksamhet åt sina vattenvägar, måste vi göra detsamma. Vi hava ägnat dessa vägar uppmärksamhet, i den mån det varit oss möjligt, och i den mån behov därav förelagat, och jag är övertygad, att när de två kanalerna, Trollhättekanal och Södertälje kanal, bliva färdiga, det skall visa sig, att de fylla behovet för rätt lång tid framåt.

Det är därför ingen anledning att redan nu åstadkomma en utredning, som säkerligen får göras om, ifall och när en gång dessa kanaler och vattenvägar skola utföras.

Det sades av en talare på Ostgötabanken, herr Ekelund, att utredningen även skulle gälla huruvida föreslagna kanaler kunde bära sig ekonomiskt, och man skulle således ha den fördelen att redan på förhand hava detta klart för sig. Och nog bör man på förhand hava reda på bärigheten av de föreslagna kanalvägarna. Men om man företoge en utredning och icke kunde bygga kanalerna omedelbart, som utredningen vore färdig, utan efter hand och kanske mycket lång tid efter utredningen vore gjord, så skulle kanske, i vissa fall åtminstone, förskjutningar i de ekonomiska förhållandena nödvändiggöra nya utredningar.

Sedan har man framhållit vikten av planmässighet ifråga om detta kanalsystem och det har påpekats att för närvarande finnes en mängd olika typer av kanaler, vilket icke kunde vara nyttigt om man skulle hava det gagn av landets vattenvägar, som de äro avsedda att medföra. Jag är emellertid rädd att även i framtiden, sedan utredningen blivit gjord, man skall få olika typer. Det går nog icke an att åstadkomma en sådan planmässighet, som gör, att alla farbara vattenvägar erhålla samma dimensioner till bredd och djup, ty det beror väl icke blott på att man gräver en kanal, det måste finnas vatten, för att fartigen skola komma fram, och tillgången därpå är icke överallt densamma. Det är dessutom icke nödvändigt att bygga alla kanaler lika, ty trafikbehovet kan vara mycket olika och bärigheten av kanalerna ställer sig därför också mycket olika.

Jag kan således icke inse, att förslaget att åstadkomma en utredning är tillräckligt väl genomtänkt, utan tror, att det

nog kan tåla vid att ligga till sig ännu något år, då vi kanske se klarare än nu på de framtida förhållandena. Det är väl ändå i närvarande stund så, att vi på alla områden äro en smula ängsliga för att vidtaga åtgärder, därför att vi icke med sådan säkerhet, som under normala förhållanden, kunna se in i framtiden. De förhållanden, som nu råda, göra oss tveksamma ifråga om utgifter och planer, som vi kanske annars skulle giva vårt bifall, just därför att vi icke kunna se hur den närmaste framtiden kan komma att gestalta sig. Jag tror därför, att det vore både nyttigt och till fördel för den speciella fråga, det här gäller, om vi skjuta på den under ett eller par år åtminstone, då vi ju även fått de stora frågor ur händerna som för närvarande binder oss — jag tänker närmast på de stora järnvägsprojekten — och till dess vi kunna även se en liten smula klarare framför oss. Då är tiden att börja tänka på att fylla landets behov av ordnade vattenvägar.

Jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Herr Swartz: Jag kan icke neka till, att det var åtskilligt i den siste ärade talarens anförande, som väckte min förvåning. Han yttrade sig om kanaler på sådant sätt, som om han redan hade fullt klart för sig, att de egentligen icke lämpa sig för vårt land. Han anförde särskilt, att i vårt land de icke voro lämpliga, därför att kanalerna vore isbelagda längre tid än i andra länder. Vidare förklarade han, att en grund och en enligt hans åsikt ytterst avgörande grund för att han skulle kunna vara med om att bygga någon kanal vore, att han vore övertygad om denna kanals ekonomiska bärighet. Jag kan icke neka till att det förvånade mig att få höra ett sådant uttalande från en medlem av Södertäljekommissionen, vilken, såsom vi alla veta, med avseende å Södertälje kanal kommit till fullkomligt motsatt resultat. Såsom medlem i denna kommission har den ärade talaren ådagalagt synnerlig iver för att Södertälje kanal skämma komma till stånd, oaktat densamma har ett av de nordligaste lägena och bör vara bland de under året längst isbelagda, oaktat det för honom lika litet som för någon annan kan vara fördolt, att vad bärigheten beträffar, Södertälje kanal bland alla kanaler torde komma i sista rummet. Således måste det hava varit helt andra skäl, som gjort sig gällande, då han kunnat vara med på byggandet av Södertälje kanal, och jag tror, att de skälen verkligen äro av sådan beskaffenhet, att de kunna tillmätas en så allmängiltig betydelse, att man icke borde kunna motsätta sig en utredning om kanaler i allmänhet, sådan som den nu ifrågasatta.

Jag ber att få lugna den ärade talaren på Sörmlandsbänken i avseende å hans farhågor angående isbeläggningen av denna kanal genom upplysningar, som jag erhållit från fullt kompetent håll. Vad Södertälje kanal beträffar, har den kunnat hållas öppen i medeltal 296 dygn om året. Om man jämför med förhål-

*Anslag till
utredning ang.
Sveriges inre
vattenvägar.
(Forts.)*

Anslag till
utredning ang.
Sveriges inre
vattenvägar.
(Forts.)

landena utomlands, så har i Tyskland såväl Rhen som Elbe varit isfri under 300 dagar om året, och i Amerika Erieakanalen under 240 dagar. En annan stor kanal, som förbinder de stora sjöarna i Amerika har icke kunnat hållas öppen mer än 210 à 240 dygn om året. Att förhållandena i vårt land i jämförelse med dem på andra håll ifråga om kanalers brukbarhet som kommunikationsmedel äro synnerligen gynnsamma, är således en sak, som erfarenheten redan visat, och på denna grund behöver man icke avskräckas från den föreslagna utredningen, om den i övrigt befinnes vara lämplig.

Vad själva saken beträffar, vill jag söka såvitt som möjligt icke göra mig skyldig till upprepande av redan förut framlagda argument, fast det torde vara svårt att helt undvika det. Jag vill endast i korthet framhålla, att jag tror, att vi litet var i vårt land, liksom man gjort i andra länder, mer och mer kommit underfund med kanalernas stora betydelse såsom kommunikationsmedel, och intresset för dessa har vuxit allt mer och mer.

Det är icke, såsom här framhållits från en ärad talares sida, så, att det varit statsrådet, som sökt värva bundsförvanter i orterna för att på detta sätt kunna försäkra sig om, att majoriteten bleve så stor som möjligt. Det är icke han, som tagit initiativet i frågan, utan initiativet har kommit från bygderna. Om herrarna läsa propositionen, få herrarna se, att framställningen kommit från stadsfullmäktige i den stad, som jag har äran representera, ävensom från Linköping och Jönköping samt några flera trakter, som jag nu för tillfället icke erinrar mig. Det är från dessa håll, som framställning gjorts hos Kungl. Maj:t med begäran om utredning i detta avseende. Att, då Kungl. Maj:t funnit frågan vara av beskaffenhet att den bör befordras till utredning, Kungl. Maj:t vill göra denna så allsidig som möjligt och, med begagnande av det initiativ som kommit från dessa orter, ställt frågor till andra orter, huruvida de ville visa sitt intresse för saken genom anslående av medel till undersökningen, finner jag vara fullkomligt i sin ordning, och finner det icke vara annat än rätt från Kungl. Maj:ts sida att behandla denna sak såsom en rikets angelägenhet och icke såsom en angelägenhet för en särskild landsända.

Emellertid framgår tydligen av detta, att uppfattningen är den, att kanalerna såsom kommunikationsmedel i vårt land måste undersökas. Här har från reservanternas sida framhållits, att begäran om utredning i denna väg vore detsamma, som om man beslutade att bygga en massa kanaler. Jag kan icke alls finna, att så är fallet. Vore det fallet, kunde jag ingalunda för min del vara med om ett sådant beslut. Men jag kan icke begripa att, därför att statsfinansiella förhållanden lägga bestämt hinder i vägen att nu och, så vitt man kan se, inom närmare tid taga itu med utförandet av kanaler i större mån än vad nu är ifråga, man skulle underlåta att begagna den tid, som just på grund av dessa förhållanden kan vara ledig för en undersökning, huru man

lämpligast skall anordna dessa saker, och här införa planmässighet. Något annat innehåller icke detta förslag till utredning, och att genom denna ovillkorligen många misstag skulle undvikas, tycker jag ligger i sakens natur, åtminstone bör det vara tydligt för var och en, som icke är på det klara med, att saken redan är så utredd, att vidare utredning icke behöves och anser, att man tills vidare bör lägga hela historien på hyllan. Jag har icke tänkt mig annat, än att utredningen komme att visa, att somliga leder utan tvivel äro värda att befordras till modernisering, under det att samma utredning nog kommer att medföra avförande från dagordningen av en hel del projekt av enligt min uppfattning ganska utopisk natur. Jag finner icke minsta vinsten av en sådan utredning bestå just häri. Å andra sidan skulle man, om utredningen icke företages, i stället kunna riskera att det vid något tillfälle skulle kunna framställas planer att bygga någon storartad kanal så och så beskaffad mellan de och de orterna, och att det då skulle slås på strängar, som lätt nog kunna bringas att vibrera, om man icke hade en detaljerad utredning, byggd på objektiva grunder, att ställa däremot. Det är alls icke omöjligt att under sådana förhållanden staten komme att inlåta sig på företag av verkligt halsbrytande natur, vilka enligt min uppfattning säkerligen kunnat undvikas, om en lugn utredning i tid hade skett angående de omständigheter, som inverka på frågan. Dessutom får jag säga, att då det icke är uteslutande staten, kan tänkas komma att bygga kanaler, kan för framtiden lika väl som i forntiden enskilt initiativ göra sig gällande, och vi kunna nu icke här sitta och bedöma, när dessa företag kunna tränga sig fram, men vad vi kunna förstå, det är att, om så blir fallet, det skulle vara av stor betydelse att man fått en utredning, sådan, att man vet, huruvida det enskilda företaget passar och på vad sätt det passar in i planen.

Detta är den direkta vinsten och den indirekta är ej heller att förbise, såsom i propositionen framhållits, fastän den förklarades icke gärna möjlig att ernå. När än det bleve fråga om andra kommunikationsmedel och huruvida de kunna passas in i planen, kan genom utredningen undvikas utgifter och svårigheter, som eljest skulle förekomma. Jag kan meddela, att det i statsutskottet anfördes exempel på denna sak. Hade det funnits en ordentlig utredning för denna del av landet, så hade nog icke Kinda kanal kommit till såsom en konkurrent till östra centralbanan, och då hade man kunnat beakta vissa omständigheter, som nu bidraga att nedsätta båda dessa kommunikationsleders förmåga att bära sig, vilket efter föregående talares uppfattning vore en synnerligt viktig omständighet för kommunikationsvägar av denna beskaffenhet.

Jag återkommer till, att det icke kan komma ifråga att nu på något sätt föregripa tidpunkten, när den ena eller andra detaljen i planen kommit till utförande. Den beror på de finansiella förhållanden, som då äro rådande, och jag påstår, att icke

*Anslag till
utredning ang.
Sveriges inre
vattenvägar.*
(Forts.)

Anslag till
utredning ang.
Sveriges inre
vattenvägar.
(Forts.)

någon redan nu kan säga, att då är det möjligt eller då omöjligt. Det lär man få rätta efter förhållandena, sådana de äro vid varje tillfälle, då en dylik fråga föreligger till utförande, men det är icke nu fallet.

Men då säger man: då håller icke en utredning som är gjord för länge sedan. Jo, enligt min övertygelse håller den i mycket väsentliga delar, till stor del, till största delen i tekniskt hänseende, och vad det ekonomiska beträffar, är det icke någon synnerligen svår sak att komplettera vad som efter inträdda förhållanden behövde kompletteras. Det vore mycket värre, om man icke under sådana förhållanden hade någon som helst utredning, då frågan om dessa kanaleders utförande bleve aktuell.

Jag har för min del den uppfattningen, att det alltid är bäst att förskaffa sig en så vitt möjlig vidsträckt översikt över föreliggande problem, om de äro sådana att de kunna lösas inom överskådlig framtid. Att en sådan överblick i och för sig skulle leda till slöseri, har jag för min del mycket svårt att tro. Den brukar icke vara en slösare, som vet vad han har att göra och som känner alla krav, som kunna ställas på honom. Däremot är det icke ovanligt, att den slösar, som icke har en överblick men för tillfället tjasas av något behov, som framställer sig såsom oundvikligt att tillfredsställa. Jag kan icke annat än anse det vara med sunda principer överensstämmande att i förevarande avseende skaffa sig en överblick, och kan icke betrakta denna utredning annat än som ett led i strävandena att skaffa sig den väl behöfliga översikten över landets kommunikationsproblem samt yrkar därför bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Lindblad, Anders: Den siste ärade talaren fann det underligt att jag särskilt i fråga om Södertälje kanal varit så ivrig att få densamma ordnad i överensstämmelse med det förslag, som framkommit från regeringens sida. Det är alldeles klart att jag skulle vara detta därför att staten en gång inköpt Södertälje kanal och därför att den utgör infartsleden sjöledes till det stora inlandet, som Mälaren utgör, och där behovet av densamma blivit framställt av alla de vid Mälaren liggande trakterna. Dessa framställningar från ej minst industrien synes tydligen ge vid handen, att denna kanal verkligen kommer att fylla ett behov, att den verkligen är nödvändig. Denna kanal har ju också under senare år visat en ökning i trafiken, som ytterligare styrker detta behov. Den väsentliga skillnaden mellan dessa två kanaler och andra i vårt land möjligen är att Södertälje kanal går in till Mälaren liksom Trollhätte kanal till Väneren och således förbinda dessa kanaler tvenne stora sjövägar, Östersjön med Mälaren och Kattegatt med Väneren. Dessa anser jag därför framför alla andra böra komma till stånd och jag tror också att de skola bära sig i sinom tid.

Samme ärade talare framhöll att vi här i landet stode oss lika väl i fråga om kanalernas isbeläggning som andra länder. Han an-

förde en del exempel, som skulle visa att de dagar, varunder Södertälje kanal vore isbelagd icke voro flera än de dagar som isbeläggning ägde rum på kanaler i andra sydligare länder. Jag har ändå en känsla av att vi hava starkare vintrar än både Tyskland och Belgien, och jag tror att våra nordligare liggande kanaler komma att bli isbelagda längre tid än fallet är med de andra. Därmed må nu vara hur som helst. Det är dock mycket annat som gör jämförelsen mindre hållbar. För närvarande anser jag mig därför icke böra gå med på denna stora utredning, som utan tvivel kommer att kosta åtskilligt över vad som angivits, men icke kommer att giva så mycket som man föreställt sig.

*Anslag till
utredning ang.
Sveriges inre
cattenvägar.
(Forts.)*

Herr Ekman, Carl Gustaf: Det torde tillåtas mig att replikera på ett par punkter.

Det har framhållits att kanalfrakterna voro billigare än järnvägsfrakterna och att det därför vore av stor nationell betydelse att så långt som möjligt utnyttja det billigare kommunikationsmedlet. Jag tror att när det gäller vissa varuslag, vissa stora mängder av varuslag, som finnas inom något begränsat område, som kanaltrafiken skulle beröra, denna kan förmedla viss trafik fördelaktigare. Men där så icke är fallet utan kommunikationen skall tillgodose fraktandet av en mängd olika slag av varor, förefaller det som om järnvägarna skulle vara det smidigare och billigare transportmedlet. Häri torde ligga en förklaring till, varför också jämförelsen mellan vårt land och andra länder ifråga om kanaltrafik nog icke håller fullt streck. Utomlands finner man dessa för kanaltrafik lämpliga slag av gods i större mängd inom vissa begränsade områden.

Herr statsrådet replikerade, att här icke rådde något motsatsförhållande mellan järnvägar och kanaler. Jag tänkte icke heller i mitt tidigare yttrande på något motsatsförhållande i fråga om konkurrensen inom samma trafikområde, utan på de faktiska förhållandena här i vårt land, där vi under den närmaste tiden hava att välja på att antingen tillgodose de stora utvecklingsmöjligheterna inom en stor del av landet med det enda kommunikationsmedel som där kan förekomma, nämligen järnvägar, eller ock att göra detta i mindre omfattning men samtidigt ombygga kanalerna i delar av landet, som förut hava både kanaler och järnvägar. Detta motsatsförhållande existerar faktiskt i vår nuvarande ekonomiska situation. Det kan icke frånkommas.

Jag vill slutligen med anledning av vad statsutskottets ordförande i ett avseende yttrade, då han förklarade, att denna utredning bland andra uppgifter skulle hava att avvisa eventuellt framkommande olämpliga projekt, säga att det var verkligen ett nytt motiv. Jag har nämligen icke hört någon befara att så synnerligen många reflektera på byggande av kanaler av den beskaffenhet, att de icke skulle vara värda att komma till utförande. I stället har jag frågat mig, varför icke vederbörande kanalägare som tro att en så gynnsam utveckling för kanalväsendet är möjlig, vid-

*Anslag till
utredning ang.
Sveriges inre
vattenvägar.
(Forts.)*

taga åtgärder för att praktiskt visa riktigheten av sina teorier. Är förklaringen icke den, att när det gäller att kläda skott för sina teorier så drar man sig. Jag får därför säga att jag icke tror att en sådan utrednings uppgift att kunna avvisa eventuella kanalprojekt bör tagas alltför allvarligt.

Herr Larsson, Knut: Herr greve och talman! Endast några ord! Med anledning av den siste talarens anförande skall jag nämna något om skillnaden mellan trafiken på kanalerna och på järnvägarna.

Om jag tager de vanliga taxorna och jämför kostnaderna för en frakt till Göteborg, på Bergslagsbanan och på kanalerna, så brukar frakten på järnvägen vara dubbelt så hög som på kanalerna.

Samma talare sade, att staten icke bör kasta bort pengar på att undersöka möjligheter för kanalleder. Men då man vänt sig till kommunerna och uppmanat dem att vara sparsamma, så tror jag, att staten icke bättre kan verka för detta ändamål än genom att söka åstadkomma, att kommunerna, som måhända ha det bekymmersamt ställt, få bra betalt för sina varor och framför allt billiga både utfrakter och uppfraakter. Kanalfartens inflytande i detta hänseende synes därav, att samma dag, som sjöfarten i Vänern stänges, höja alla järnvägarna sina taxor.

Beträffande kanaltypen vill jag endast säga, att om den lämpliga typen på en kanal kan jag icke yttra mig, förrän undersökning blivit gjord, ty kanalens dimensioner äro naturligtvis helt och hållet beroende på huru mycket vatten man kan disponera för slussar o. s. v. Det kan man icke veta, förrän undersökning blivit gjord av sakkunniga vattenbyggnadsofficerare.

En talare nämnde Belgien med dess stora befolkning och dess täta järnvägsnät, och han sade, att där trodde han, att kanaler vore lämpligare? Men, det är väl säkert, att ju längre kanalfarten är, dess fördelaktigare blir den i förhållande till priset på den fraktande varan. När Belgien med sitt utvecklade järnvägsnät, kan ha fördel av att ha små korta bitar till kanaler, så måste det väl i Sverige med våra kolossalt långa avstånd vara ännu fördelaktigare att frakta vårt gods på kanaler.

Jag vill inskränka mig till att framhålla endast detta, då så mycket förut har anförts i denna riktning. Jag tycker, att det skulle vara bra sorgligt, när det finns ett så starkt intresse från kommuner, landsting och enskilda för att få denna undersökning verkställd, om icke staten då skulle låta undersöka denna fråga för de kostnader, som här angivits. Vad spela för övrigt dessa kostnader för roll i jämförelse med ändamålet med undersökningen? De äro ju en bagatell i jämförelse med de stora fördelar, som landet skulle ha av att äga ett utvecklat kanalsystem, på sina ställen kanske av en lämpligare typ än

de kanaler, vi nu ha. Det är ju visst icke sagt, att alla kanaler böra vara lika.

Jag ber att fortfarande få yrka bifall till utskottets förslag.

*Anslag till
utredning ang.
Sveriges inre
vattenvägar.*

(Forts.)

Herr Österberg: Herr talman! Jag ber att få säga, att jag är en varm vän av den föreslagna utredningen. Jag ser frågan särskilt ur den synpunkten, att man, sedan man fått en utredning, som klarlägger, huru frågorna om kanalvägarnas och slussarnas bredd och djup böra ordnas, har möjlighet att bedöma, hur man över huvud taget skall bygga våra kanaler.

Av den diskussion som här förts, synes det framgå, att man enbart har fäst sig vid kanalerna såsom trafikleder mellan vissa från varandra långt belägna punkter, men man har förbigått en sida av saken, som synes mig vara viktig, nämligen att kanalerna äro mäktiga ekonomiska och kulturella hävstänger för de orter, där de kunna anläggas. I min ort, Nyköping, har man i många år arbetat på att få de stora sjöarna Båven, Långhalsen och Yngaren förbundna genom små kanalsystem för att sedermera från dessa stora sjöar kunna komma ut till havet. För detta ändamål har man nedlagt rätt stora summor, och staten har ju också deltagit i utredningen. Men det är ju självklart, att om man kan få klarlagt, att det för kanalernas trafikering behövs en viss speciell typ på de pråmar, på vilka frakterna skola föras, och om man vid kanalbyggandet tar hänsyn till denna omständighet, så skulle man kunna frakta varor, t. ex. gödningsämnen, kanalvägen från Göteborg upp till mellersta Sverige. Där skulle man kunna distribuera ut pråmarna till olika trakter och på kanalerna kunna komma upp till de stora sjöarna och sedermera fram till respektive gårdar.

Det är den ena sidan av saken. En annan sida är, att kring de stora vattensystemen finnes tillgång på materialier, vilkas tillgänglighet väsentligen förminskas genom att man icke har kanaler, på vilka man skulle kunna frakta dem. Kring de stora sjöarna i Södermanland ha vi således tillgång på sten, sand och virke, men fraktkostnaderna för dessa tunga varor lägga överstigliga hinder i vägen att föra dem ut i marknaden. De kunna icke föras fram på järnvägarna, därför att det blir för dyrt, och det ställer sig också omöjligt att köra dylika tunga varor på landsvägarna. Genom en praktisk kanalisering för en ringa penning kan man skapa betydande möjligheter i den nyss nämnda riktningen. Allt som allt anser jag kanalisering av vårt lands sjösystem vara en så stor nationalekonomisk åtgärd, att vad man därpå lägger ned i en praktiskt och förnuftigt ordnad utredning, synes mig vara väl använt.

Jag yrkar därför bifall till statsutskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande utlåtande yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle

*Anslag till
utredning ang.
Sveriges inre
vattenvägar.*

(Forts.)

avslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 80, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 28.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 6 och 9 innevarande månad bordlagda betänkande, nr 22, i anledning av väckta motioner angående tillägg till bestämmelserna om ersättning till följd av statsmonopol å tobakstillverkningen.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Förslag till
lag om sam-
manläggning i
vissa fall av
fastigheter å
landet.*

Föredrogs ånyo lagutskottets den 6 och 9 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.

Genom en den 28 januari 1916 dagtecknad proposition, nr 39, vilken blivit hänvisad till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda grunder hemställt, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition, nr 39, icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen bifallas, måtte i anledning av samma proposition för sin del

antaga förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet, så lydande, som utskottets utlåtande utvisade.

Förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.
(Forts.)

Reservation hade avgivits av herrar *Karlsson* i Fjäl och *Rehn*, som, med instämmande i huvudsak av herrar *Rogberg*, *Lars Olsson*, *Lindqvist* i Stockholm, *Persson* i Norrköping och *Lindqvist* i Kosta på anförda skäl hemställt, att ifrågavarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

På framställning av herr talmannen beslöts, att föreliggande utlåtande skulle företagas till avgörande sålunda, att först utskottets lagförslag föredroges, där så erfordrades paragrafvis, med promulgationsstadgande, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan skulle föredragas, att vid behandling av 1 § i detta lagförslag överläggningen finge omfatta förslaget i dess helhet, samt att lagtext icke skulle behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begärdes.

Utskottets förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.

1 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

1 §.

Fastigheter å landet *må, där-est de kommit i en ägares hand*, efter ty här nedan sägs, sammanläggas till en fastighet,

1) om en var av fastigheterna utgör by, enstaka hemman eller lägenhet, som har sitt område genom rägång skilt från andra ägor;

2) om fastigheterna utgöra skilda jordeboksenheter eller delar av sådana enheter och gemensamt ingå i ett skifteslag, vilket icke delats genom lantmäteriför- rättning, som fastställts eller, där fastställelse ej ifrågakommer, vunnit laga kraft;

3) om fastigheterna utgöra ägo- lotter utbrutna ur samma skiftes- lag genom sådan lantmäteriför- rättning, som under 2) sägs;

(Utskottets förslag.)

1 §.

Fastigheter å landet, *som äro i en ägares hand*, *må* efter ty här nedan sägs sammanläggas till en fastighet,

1) om en var av fastigheterna utgör by, enstaka hemman eller lägenhet, som har sitt område genom rägång skilt från andra ägor;

2) om fastigheterna utgöra skilda jordeboksenheter eller delar av sådana enheter och gemensamt ingå i ett skifteslag, vilket icke delats genom lantmäteriför- rättning, som fastställts eller, där fastställelse ej ifrågakommer, vunnit laga kraft;

3) om fastigheterna utgöra ägo- lotter, utbrutna ur samma skiftes- lag genom sådan lantmäteriför- rättning, som under 2) sägs;

Förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.
(Forts.)

(Kungl. Maj:ts förslag.)

4) om en av fastigheterna utgör den stamfastighet eller genom sådan lantmäteriförrättning, som under 2) sägs, utbruten del av den stamfastighet, från vilken den eller de övriga fastigheterna för alltid avsöndrats;

5) om fastigheterna utgöras av lägenheter, för alltid avsöndrade från samma stamfastighet.

Ej vare i fall, som under 1), 2) och 3) sägs, den omständigheten att avsöndring för alltid ägt rum från en eller flera av fastigheterna hinder mot sammanläggning.

(Utskottets förslag.)

4) om en av fastigheterna utgör den stamfastighet eller genom sådan lantmäteriförrättning, som under 2) sägs, utbruten del av den stamfastighet, från vilken den eller de övriga fastigheterna för alltid avsöndrats;

5) om fastigheterna utgöras av lägenheter för alltid avsöndrade från samma stamfastighet.

Ej vare i fall, som under 1), 2) och 3) sägs, den omständigheten, att avsöndring för alltid ägt rum från en eller flera av fastigheterna hinder mot sammanläggning.

Herr Olsson, Lars: Herr talman! Såsom synes av den vid betänkandet fogade reservationen, har jag instämt i denna. Men det finns även andra detaljer i det föreliggande förslaget mot vilka jag hyser mina betänkligheter, och vilka jag här vill något beröra.

En lagstiftning i den riktning, som här är ifrågasatt, är nog både önskvärd och behöfvig, icke så mycket ur brukningssynpunkt, ty för brukningens lämplighet är det en huvudsak, att ägolorterna ligga i det inbördes förhållande till varandra, att brukningen av dem medför ett gott ekonomiskt resultat. Det är mera ur juridisk-kamerala, skiftessynpunkter och dylikt, som genomförandet av denna lag vore behöfvig. I synnerhet de styckningsåtgärder, som vidtagits av hemman, vilka styckats för att försäljas till egna hem, ha många gånger visat sig vara opraktiska, och egendomarna ha sedermera fått brukas såsom förut, men skyltande med en massa ägolorter i handlingarna.

Det är ju även möjligt, att detta lagförslag är lämpligt för vissa delar av landet, därom kan jag icke yttra mig, men beträffande Norrland, vars förhållanden äro mig mest bekanta, synes mig lagförslaget praktiskt sett i ett flertal, för att ej säga de flesta fall genom sina detaljbestämmelser omöjliggöra sammanläggning av de mindre jordägarnes ägolorter, under det att de större jordägarna, vilka såsom känt är i de flesta fall äro sågverksbolagen, ha stora möjligheter att begagna sig av lagen. Genom bestämmelsen i 1 §, att fastigheterna skola ingå i ett skifteslag, och att ägolorterna i en ägostyckning betraktas som ett skifteslag, ett sekundärt sådant, är ett mycket stort antal fall avstängda från lagens tillämpning.

Jag vill till belysning av detta taga ett exempel. Ett hemman om ett halvt mantal klyves i två lotter, A och B. Sedermera styckas lotten B på sådant sätt, att en del av utskogen — vi ha ju i Norrland i de flesta fall inrösningsjord, hemsskog och utskog — avstyckas från

lotten B. Det blir då två lotter Ba och Bb. Sedermera köper ägaren till den vid hemmansklyvningen uppkomna lotten A även lotten Ba och brukar dem gemensamt. Hemmanet kan då utgöra en synnerligen lämplig brukningsdel, men enligt bestämmelserna i 1 § kunna sådana ägolotter icke sammanläggas, därför att det sekundära skiftet, som skedde, när lotten B styckades, ligger emellan. Detta synes mig vara synnerligen olämpligt och förtager lagens praktiska verkan i ett otal fall. Det kunde även anföras flera exempel på olika variationer, där lagens bestämmelser, sådana de här äro föreslagna, skulle ligga hindrande i vägen för en sammanläggning, men jag skall icke anföra flera.

Förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å ländet.
(Forts.)

Men om man återgår till de större jordägarne, vilka, som jag nyss nämnde, huvudsakligen utgöras av sågverksbolagen, som äga icke blott hela hemman utan hela primära skifteslag och flera sådana intill varandra, ja, hela socknar, så finner man, att det är mycket lätt för dessa större jordägare att få så stora och så många fastigheter sammanlagda till en fastighet, att fall kanske kunna komma att uppstå, då en socken utgör en fastighet. När det är så, att sammanläggning i sådan omfattning kan ske åt de större jordägarne, och när man betänker de åtgärder, som riksdagen vidtagit för vidmakthållande av jordbruket i Norrland och Dalarne, dels genom inskränkningar i lagen om rätten att erhålla ägostyckning, dels genom lagen om uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne, ha jag och mina medreservanter kommit till det resultatet, att dessa lagars effektivitet genom en sådan tillåtelse till sammanläggning av olika fastigheter skulle väsentligen äventyras. Enligt ägostyckningslagen skall nu vid styckning av en fastighet — och varje fastighet behandlas i detta fall för sig själv — tillses, att nödig husbehovsskog sammanslås med inägojorden. Men antag, att det finns tjuugu sådana fastigheter. Skogsanslag måste således beviljas ifrån fastigheternas skogslotter. Men om fastigheterna bli sammanlagda, kan ägostyckning ske på sådant sätt, att hela inägojorden sammanlägges, och endast en skogslott avskiljes. Om inägojorden, som avskilts genom ägostyckning, då blir en avsevärd areal, blir säkerligen skogsanslaget till denna stora jordareal proportionsvis mindre än om ägostyckning skulle verkställas på det ursprungliga antalet fastigheter. När sedan ägostyckning ägt rum efter en sådan sammanslagning, kan ytterligare ägostyckning ske av inägojorden, som då blivit fränstyckad, och följden blir, att det till sist uppstår en massa, man kan säga nästan skoglösa jordbruk.

Det synes mig därför, som om lagen ger för liten möjlighet för de mindre jordägarne att sammanlägga sina ägolotter och å andra sidan för stora möjligheter för de större jordägarne att sammanlägga sina ägolotter. Det synes mig därför vara bättre, att lagen avslås och omarbetas i den riktning, som jag nu här har sökt framhålla. Det kan ju hända, att fastighetsregistreringen lägger vissa hinder i vägen för en sammanläggning av de mindre fastigheterna, men jag tror, att med god vilja skall även denna svårighet kunna övervinnas.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på såväl utskottets hemställan som den Kungl. propositionen. Jag anser mig kun-

Förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.

(Forts.)

na göra det desto hellre, som denna lags tillämpning är beroende på jordregistret, och jordregistret icke ännu har lagts upp för stort mer än hälften av landets kommuner. Det blir således icke så synnerligen stora olägenheter i det avseendet av att lagen icke i år antages. Dessutom synes mig lagen ha ett ganska intimt samband med skiftesstadgan, och vi ha ju att förvänta förslag rörande denna till riksdagen inom helt få år. Jag tror icke, att det skulle skada saken i sin helhet, om denna lag behandlades i samband med skiftesstadgan, när den frågan kommer upp.

Herr statsrådet Hasselrot: Herr greve och talman, mina herrar! När riksdagen år 1906 till Kungl. Maj:ts avlät en skrivelse, i vilken hemställdes om en revision av skiftesstadgan och därmed sammanhörande författningar, framhölls också, att det på grund av de genom fortgående klyvningar alltmer förminskade delningsobjekten var förtjänt att tagas under övervägande, i vad mån från skiftessynpunkt sammanläggning eller förening av utbrutna eller eljest lagligen avskilda hemmansdelar till en enda ny skiftesenhet kunde medgivas. Den i anledning av riksdagens nämnda skrivelse tillsatta s. k. skifteskommittén upptog också i sitt år 1911 avgivna betänkande ett förslag till lag om sammanläggning av skilda fastigheter. På grundval av detta skiftesstadgekommitténs förslag är det nu föreliggande förslaget uppgjort. Detta förslag har vid remiss till olika myndigheter blivit mycket välvilligt mottaget och även lagrådet har lämnat förslaget i huvudsak utan anmärkning.

Nu har dock inom lagutskottet yppats farhågor för att detta förslag skulle kollidera med norrlandslagstiftningen och att vinnandet av det med vanhävdslagen avsedda syftet skulle kunna äventyras, därest förslaget antoges. Det synes mig, som om dessa farhågor, därest de nu över huvud taget ens någonsin varit berättigade, skäligen borde vara undanröjda genom de jämkningar i förslaget, vilka lagutskottet vidtagit. Emellertid ha ju sju ledamöter av lagutskottet reserverat sig mot utskottets förslag och den föregående ärade talarens anförande visade ju, att betänkligheter mot förslaget ännu finnas. Jag skall i anledning därav be att få säga några ord.

I § 1 av det förslag till lag angående förekommande av vanhävd å jordbruk i Norrland och Dalarne, som förelades 1907 års riksdag, fanns intagen en från norrlandskommitténs förslag i oförändrat skick upptagen bestämmelse av innehåll, att fastighet, som i lagförslaget avsåges, ej finge så vanvårdas, att jordbrukets avkastningsförmåga uppenbarligen äventyrades, och ej heller för jordbruket nödiga byggnader bortföras eller lämnas att förfalla. Efter dessa ord insatte emellertid lagutskottet orden: där ej behovet fylles genom andra byggnader. Till motiv härför anförde utskottet: »Såsom vanvård betraktas enligt Kungl. Maj:ts förslag den omständighet, att jordägaren bortförde eller lämnade för jordbruket nödiga byggnader att förfalla. Genom ett sådant stadgande skulle en jordägare, som t. ex. ägde två i närheten av varandra belägna

fastigheter, vara förhindrad bortföra eller låta förfalla å den ena fastigheten belägna byggnader, även om denna fastighets behov av byggnader tillfredsställande fylldes genom byggnader å den andra. I sådant fall är dock lagens syfte fullt tillgodosett, blott för jordbruket å båda fastigheterna nödiga byggnader hålles å den ena fastigheten.» Lagförslaget föll vid 1907 års riksdag. I det förslag till lag om uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne, som förelades 1907 års riksdag och då antogs, hade 1 § samma lydelse som gällande lag i ämnet eller att i fråga om fastighet, som avsågs i lagen, uppsikt skulle hållas däröver, att jordbruket å fastigheten icke nedlades eller ägor och byggnader eljest så vanvårdades, att jordbrukets vidmakthållande därigenom äventyrades. Därvarande chefen för justitiedepartementet yttrade härom vid frågans behandling i statsrådet, att den formulering, som i norrlandskommitténs förslag givits åt förslagets tanke, kunde föranleda den uppfattning, att inskridandet från det allmännas sida borde äga rum redan på ett tidigare stadium än kommittén avsett; och då departementschefen ansåge angeläget, att bestämmelserna härutinnan icke bleve föremål för olika tolkning, hade han sökt att finna och i förslaget införa ett klarare uttryck för vad man i denna del åsyftade.

Förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.

(Forts.)

Av den avfattning, stadgandet sålunda erhållit i lagen, lärer framgå, att i fråga om byggnaderna lagutskottets förut angivna ståndpunkt accepterats. Vanhävdslagen lägger således icke hinder i vägen för fastigheters läggande i sambruk. Kan så ske utan att jordbrukets vidmakthållande äventyras, är det enligt nämnda lag tillåtet.

Då utskottet föreslagit en föreskrift, varigenom förhindras, att fastigheter, som ej ägna sig att läggas i sambruk, sammanläggas, har utskottet givit det förevarande lagförslaget samma räckvidd som norrlandslagstiftningen. Och längre kan man ej gärna gå, om nu stadgandet över huvud taget skall anses behörigt. Det förhåller sig nämligen så, att indelningen i fastigheter och indelningen i brukningsdelar ej hava något med varandra att skaffa. En brukningsdel kan bestå av en fastighet eller del av en fastighet eller av flera fastigheter eller av delar av olika fastigheter eller ett ord bildas hur som helst, oberoende av fastighetsindelningen. Om fastighetsindelningen ej har något gemensamt med indelningen i brukningsdelar, kan rimligtvis ej heller en lagstiftning, som endast rör fastighetsindelningen, i någon mån öva inflytande på indelningen i brukningsdelar. Då det är fråga om vidmakthållande av jordbruket är det indelningen i brukningsdelar, som ifrågakommer. Jordbrukskommissionen har alldeles samma övervakande befogenhet antingen en ändring i fastighetsindelningen kommit till stånd eller ej. En sammanläggning av fastigheter kan icke i något avseende skapa större möjlighet att nedlägga eller försämra ett jordbruk, och antingen det består av en eller flera fastigheter, som bilda brukningsdelar, skall det, där vanhävdslagen gäller, finnas för jord-

Förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.

(Forts.)

bruket nödiga byggnader. Uppsiktslagens effektivitet kan således icke röna någon inverkan av den förevarande lagstiftningen.

En annan betänklighet, man haft mot sammanläggningsinstitutets införande, består däri, att man trots en sammanläggning av fastigheter kunna oförmånligt inverka i fråga om den stödskog, som bör tillkomma fastighet, varå norrlandslagstiftningen gäller. Sammanläggningen i och för sig kan uppenbarligen icke hava någon ofördelaktig inverkan i sådant hänseende. Tvärtom kan den få den verkan, att skog tillföres fastighet, som förut saknat sådan. Men det är ej här betänkligheterna hava sin grund. Man har misstänkt, att en efter sammanläggningen skeende ägostyckning skulle, genom att sammanläggningen föregått, kunna verkställas till förfång för styckningslotternas rätt till stödskog. Här måste emellertid uppenbarligen en missuppfattning föreligga. Styckningslotterna skola ju tilläggas nödig stödskog, där fastighet, som skall styckas, därtill lämnar tillgång. När nu, som jag förut sagt, sammanläggningen ej kan minska skogstillgången men väl hava den verkan, att skog kommer att tillhöra inägor, som förut saknat skog, och vid en skeende ägostyckning lotterna skola erhålla stödskog, om så ske kan, hur kan då, frågar jag, sammanläggningen verka till förfång för styckningslotternas rätt till stödskog? Finnes ej mera skog än som åtgår till stödskog till styckningslotterna, kan naturligtvis någon särskild skogsslott ej utläggas, och hava alla styckningslotterna erhållit erforderlig stödskog, är det väl från synpunkten av jordbrukets vidmakthållande utan all betydelse, om styckningslott, som består av skog, blir större eller mindre. Garantier för att ägostyckningen sker med tillgodoseende av styckningslotternas behov av stödskog innefattas i lagen den 25 juni 1909 om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning. På grund av vad jag nu anfört vågar jag påstå, att sammanläggning av fastighet icke i något fall kan medföra den verkan, att stödskog undandrages jordbruket.

Den föregående ärade talaren framhöll såsom ett skäl för avslag på föreliggande proposition bland annat, att jordregistret ännu icke är i ordning och att det skulle dröja ännu många år, innan detta bleve fallet. Så är dock ej förhållandet; jag har all anledning att hoppas, att vi vid nästa års utgång i huvudsak skola hava jordregistret färdigt.

Till sist vill jag säga ett ord till dem, som yrka på eller anse det önskvärt, att norrlandslagstiftningen utsträckes till att gälla även i övriga delar av landet. Åtskilliga finnas helt visst redan nu, som ställa sig särdeles betänksamma gentemot norrlandslagstiftningens utsträckande över huvud taget; men befines det, att man verkligen kommer att under åberopande av norrlandslagstiftningen söka hindra genomförandet av andra i och för sig nödiga och välbehövliga lagar, då tror jag, att de betänksammans skara kommer att ökas.

Herr Rogberg: Herr talman! Även jag har låtit anteckna

mig såsom reservant i detta ärende, och jag anhåller därför att få yttra några ord rörande detsamma.

Vad jag egentligen närmast fäst mig vid, är det, att detta lagförslag framkommit utbrutet från sitt naturliga sammanhang med eventuella och väntade ändringar ifråga om bestämmelserna om skifte av jord på landet. Kungl. Maj:t har i sin proposition uppgivit, att en särskild anledning att icke vänta med detta lagförslag har förelegat däri, att Kungl. Maj:t samtidigt förelagt riksdagen förslag angående avstyckning och sammanläggning av fastighet i stad. Detta sista lagförslag har ju emellertid av riksdagen lämnats utan bifall, och följaktligen får den av Kungl. Maj:t åberopade särskilda anledningen anses icke vidare föreligga.

All lagstiftning, som angår skifte av jord på landet, och således även en lagstiftning, som angår sammanläggning av skiftad jord på landet, är ju politiskt sett ytterst viktig och inverkar givetvis på jordbruksbefolkningens förhållanden. När dylika frågor förekomma, bör man därför betänka sig väl och söka överblicka följderna av en tilltänkt lag.

Ett exempel på behövligheten härav ha vi i den 1896 antagna lagen om hemmansklyvning, i den del lagen rör ägostyckning. Kungl. Maj:t framlade sitt förslag i förvissning att verkningarna därav skulle bli uteslutande gynnsamma, och vid sitt antagande av förslaget syntes riksdagen ha samma uppfattning, men jag tror, att man rätt snart fann de mindre gynnsamma verkningarna övervägande.

Det förslag, som nu är före, synes mig — och det är även antytt av den förste talaren — öppna vägen för en sammanläggning av fastigheter för de större fastighetsägarna i fall, där det icke kan anses från det allmännas synpunkt obehövt, men många gånger stänga denna utväg till sammanläggning för mindre fastighetsägare, då den skulle kunna synas vara nyttig eller behövt. En sådan lag skall otvivelaktigt inverka oförmånligt på den allmänna uppfattningen och kommer, såvitt jag förstår, att begagnas av de många, som nu för tiden i övre Norrland bedriva verksamhet i riktning att söka nedskryva värdet på nationella äskådningssätt och nationella institutioner. Jag finner sådant icke önskvärt.

Herr statsrådet har framhållit, att genom den av utskottet företagna ändringen i lagen skulle betänkligheterna mot lagförslaget från, om jag så får säga, *vanhävdsynpunkten*, vara undanröjda, och jag vill icke förneka, att det i huvudsak är riktigt anmärkt. Men själva det förbättringsförslag, som utskottet har framlagt, synes mig icke fullt tillfredsställande. Utskottet har föreslagit, att i en lag, vars bestämmelser äro av övervägande formell art, skall införas ett moment av materiell prövning. För mig verkar den av utskottet tillagda 11 § ungefär så, som om man skulle i lagens formella föreskrifter om bevakning av testamente införa en bestämmelse i den riktningen,

Förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.

(Forts.)

Förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet. att domstolen skulle i vissa fall undersöka eller genom någon sakkunnig låta utreda, huruvida ett testamente är förmånligt för testamentstagaren eller för det allmänna. Men det torde ej gå för sig.

(Forts.)

När herr statsrådet yttrade, att sammanläggningen icke inverkar på stödskogstilldelningen vid ägostyckningar, verkställda å hemman, som uppkommit efter sammanläggning, så är det nog sant, att den ägostyckningslott, som därefter skulle tillkomma, får sitt behov av stödskog fyllt, men sammanläggningen förefaller mig hindra, att ett större antal ägostyckningslotter skulle kunna uppkomma. I ett fall, där man med gällande rätt skulle kunna få två eller tre besuttna hemmansägare på ägostyckningslotter, skulle man således nu få endast en lott, låt vara en lott med större andel av odlingsmark eller inrösningsjord än eljest, och i detta avseende skulle ju lagen komma i direkt motsats till de gällande författningarna på norrlands-lagstiftningens område, vilkas mål icke endast är jordbrukets förkovran utan jämväl bibehållandet och stärkandet av en självständig lantmannabefolkning.

Då jag för min del icke kunnat fullt överblicka lagens verkningar, och då jag tror, att lagförslaget genom en omarbetning skulle kunna i ett förbättrat skick återkomma till riksdagen, och då i varje fall ett uppskov icke förefaller mig kunna skada landets utveckling varken i de norra eller de södra provinserna, så tillåter jag mig att instämma i den förste ärade talararens yrkande.

Herr Gezelius: Herr greve och talman, mina herrar! Då här icke framkommit något annat yrkande än om bifall till reservationen, torde det vara på sin plats, att från utskottets sida sägas några ord för att motivera ett yrkande om bifall till utskottets förslag. Jag kan ju därvid i stort sett hänvisa till den utredning, som i frågan lämnats av herr statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet. Genom denna utredning äro, synes det mig, de av den förste ärade talaren anförda skälen i erforderlig mån bemöta.

Det lär väl icke vara rimligt att, om man över huvud taget anser ett sammanläggningsinstitut vara till gagn, avslå ett lagförslag i ämnet därför, att man å *ena sidan* anser sig icke med förslaget vinna allt, vad man kunde för ett särskilt fall betraktat såsom av behovet påkallat — en synpunkt, vilken, om den skulle tillgodoses, måste medföra ett sönderbrytande av vad man ansett nödvändigt att i denna lagstiftning lämna orubbat, eller skifteslaget, för att man icke skall genom sammanläggningsinstitutet i fastighetsförhållandena åstadkomma en oreda, som kan i andra hänseenden medföra betänkliga vådor — och å *andra sidan* anser det icke gå an att skapa en sådan lagstiftning, att de som här kallats de stora, kunde befaras skulle genom densamma vinna en förmån. Det ligger då — ehuru jag hoppas, att ingen misstänker mig för att

vilja uttala några beskyllningar mot någon av de föregående ärade talarna — mycket nära till hands att varna för att låta denna agitation utan sakskaäl, för vilken även den senaste ärade talaren varnade, få någon näring i en debatt, vilken på frågan lägger så enkla synpunkter, som den, att lagstiftningen i fråga hjälper icke de små utan endast de stora.

Förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.
(Forts.)

Enligt min mening går det icke heller för sig att avvisa ett lagförslag därför, att man kan åberopa den tämligen odisputabla satsen, att lagstiftaren möjligen icke lyckas helt lösa den fråga, han avser att genom ett lagförslag lösa. Kan man icke åberopa sakskaäl för att vederlägga riktigheten av ett framlagt lagförslag, lär det hjälpa föga med en generell varning för att antaga förslaget i fråga, därför, att man icke anser sig kunna helt överblicka alla dess konsekvenser.

Det är icke möjligt för lekmannen att helt tränga in i en fråga, vilken så intimt som den föreliggande berör vissa invecklade juridiska spörsmål. Jag tillåter mig därför beträffande den siste ärade talarens erinran i denna del uttala den förhoppningen, att denna erinran icke skall komma att inverka på deras mening, vilka icke själva kunnat i allo sätta sig in i spörsmålet. Jag vågar hoppas, att de likväl torde hava blivit av utskottsbetänkandet och de utav herr statsrådet angivna skälen övertygade om, att här icke finnes fog för de erinringar, som anförts från oppositionens och reservanternas sida.

Det har klagats över, att i en anordning sådan som den föreslagna, där i själva verket endast en prövning från formell synpunkt skulle förekomma, inpassats ett moment, som gör en reell prövning nödvändig. Nå, varför har man tillagt ett sådant moment? Jo, just för att söka tillmötesgå deras uppfattning, vilka satt sig emot lagsförslaget av det skälet, att enligt Kungl. Maj:ts förslag icke kunde åvägbringas en reell prövning av vissa spörsmål. Detta tillmötesgående synes mig knappast kunna rätt bemötas med denna erinran från deras sida för vilkas skull man — för att tillmötesgå deras uppfattning — måst införa denna jag erkänner det väl, oegentliga anordning.

Det väsentliga i den skiljaktighet, som råder i förevarande avseende, synes mig framgå av ett uttalande utav den siste ärade talaren. Han sade, att tillämpningen av förevarande sammanläggningslag skulle i det konkreta fallet kunna leda till ett sådant resultat, som att man på en fastighet finge endast en eller två besuttna hemmansägare i stället för flera. Jag förstår icke annat, än att denna uppfattning bottnar i den åskådningen, att det intresse, man med norrlandslagstiftningen avsett att tillgodose, skall man söka tillgodose genom lagparagrafer utan behörig hänsyn till den faktor, vilken, enligt vad jag vågar tro, vi alla anse vara den viktigaste och den effektivaste, då det gäller att åstadkomma jordbruk och bibehållandet av en besuttnen jordbrukarklass i Norrland, nämligen den enskildes intresse av att erhalla och bevara en självägande ställning. Det duger icke att för-

Förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.

(Förta.)

söka medelst lagstadganden införa ett schablonmässigt schema och säga: där får ni ett jordområde av den och den storleken; den storleken skall vara den lämpliga för en besutten karl; den får ni taga; tag er fram på den och se till, att här uppstår ett jordbruket bibehållande och befrämjande bondevælde! Nej, mina ärade motståndare i den delen, lita lugnt på, att den enskildes egoistiska strävan att skaffa sig vad som efter hans möjligheter och resurser giver största utsikten till ett tillfredsställande resultat, på samma gång den tillgodoser hans eget intresse, tillgodoser även bäst det allmännas. Jag kan icke värja mig för den uppfattningen, att man i fråga om den norrländska lagstiftningen alltför lätt kommer över på den ståndpunkten, att man anser, att statsmakten bör helt taga hand om denna fråga och att det enskilda — icke bolagsintressets utan — bondeintressets bärare skola uteslutande genom lagstadganden stödjas och placeras i detta värv.

Jag har beträffande den norrländska lagstiftningen anslutit mig till samma åskådning som de talare, vilka nu opponerat sig mot föreliggande lagförslag och även jag har i stort sett den uppfattningen, att den s. k. norrlandslagstiftningen över huvud taget är nödvändig. Det duger dock icke att på en lagstiftning för Norrland anlägga sådana synpunkter, att därigenom alla möjligheter till en naturlig utveckling komma att ersättas med artificiella medel.

Reservationen söker avvisa förslaget även därmed, att det skulle vara för tidsödande för sökanden att underställa frågan jordbrukskommissionen. Liksom om icke sökanden kunde pröva sitt eget intresse, pröva, huruvida han vill underkasta sig detta tidsödande förfarande eller icke. Vidare har man sagt, att det skulle bliva för dyrt för det allmänna. Men om det över huvud taget är ett allmänt intresse, skall då icke denna kostnad, som jordbrukskommissionens undersökning medför, verkligen löna sig?

Det är onödigt, att jag vidare berör vad herr statsrådet yttrade angående förslagets betydelse i ägostyckningshänseende och i fråga om upplåtelse av jordbruksdelar. Jag vill endast ytterligare understryka, att i sistnämnda hänseende icke äganderättsförhållanden utan brukningsförhållanden äga avgörande betydelse. Det är åtminstone för den del av vårt land, som jag närmast känner till, Dalarne, av en utomordentligt stor betydelse, att man får möjlighet att sammanlägga fastigheter å landet. Om man också kan påvisa olägenheter av detta i enskilda fall, är det enligt min erfarenhet klart, att dessa undantagsvis förekommande olägenheter väga fjäderlätt mot den stora fördelen av att kunna få sammanläggning av fastigheter.

Alla ha säkerligen hört talas om den riksbekanta jordsplittringen i Dalarne. Vid denna jordsplittring inträffar det icke så sällan — såsom jag varit i tillfälle att se av fångeshandlingar — att t. ex. köpeskillingen icke uppgår till den kostnad, som lagfart å fångtet i reguljär ordning betingar. Ägoväldena där äro ofta sådana, att en man kan ha sina småbitar ur en massa kamerala enheter, ur en massa hemmanslittera eller en massa hemmansklyvningslittera, vilket för honom medför en mängd olägenheter såsom, utom beträffande vad

jag nyss såsom exempel angav, nämligen lagfartskostnaderna, i avseende å hans debetssedlar. Vidare måste ju givetvis detta beräknas komma att förr eller senare inverka på och motverka möjligheten för honom att vid en skiftesläggning få sina fastigheter lagda i ett lämpligt sambruk.

För en misslyckad jordavsöndrings neutraliserande, annulerande, är en sådan sammanläggningslag som denna nödvändig. Enligt nuvarande förhållanden åtminstone kan, med den erfarenhet jag har av tillämpningen av jordavsöndringslagen, en avsöndring från början verkställas felaktigt — detta är icke något så ovanligt, i varje fall icke i min landsända — utan att denna felaktighet iakttagits, då fastställelse hos vederbörande länsstyrelse ägt rum. När sedan fångget skall lagfaras, har felaktigheten blivit upptäckt, upplåtelsen har icke skett från den rätte ägaren. Då är saken fastläst. Så har det åtminstone tillämpats. När man icke kan få den avsöndringsfastställelse upphävd, som en gång gjorts, är möjligheten avklippt att genom en ny riktig avsöndring av ett område, som beröres av den redan fastställda, få saken — till synes ett litet ekonomiskt intresse, som för vederbörande individ kan vara så stort — avhjälp, vilket i hans ögon ter sig som en i högsta grad byråkratisk formalism.

Det har icke talats något här om fördelarna; man har bara tagit fram svartmålningarna. Jag tillåter mig fästa uppmärksamheten bara på några exempel på huru värdefullt det vore, att en sådan lagstiftning komme till stånd. Då jag för min del väl erkänner, att en lösning av denna fråga i sammanhang med skifteslagstiftningen skulle i en del hänseenden vara till fördel, särskilt därför att man då lättare kunde se, om man till äventyrs icke skulle kunna gå längre ifråga om möjligheterna till sammanläggning, så hade jag till en början någon tvekan om detta lagförslag, men den olägenheten, att man icke går längre i lagförslaget än man med trygghet anser sig kunna göra, har jag icke ansett utgöra något hinder för att godkänna förslaget, sådant det av utskottet blivit jämkat och till vilket jag alltså, herr greve och talman, ber att få yrka bifall.

Herr H o l m q u i s t: Herr talman! Jag ber först att få deklarerera, att jag anser ett lagförslag i det syfte som det föreliggande ur många och stora synpunkter vara av behovet påkallat. Jag finner det alldeles givet, att det lagförslag som lagberedningen i första hand framburit, när det gällde förening av avsöndringar med stamhemman, var synnerligen naturligt och lyckligt. Jag vill även erkänna, att ett lämpligt avvägt lagförslag, som medgiver sammanläggning av hemmansdelar, även är av stor betydelse, men för min del kan jag icke finna annat än att denna betydelse saknas, då det är fråga om sammanläggning av vad som redan förut är ordentliga och naturliga besuttenheter. Jag har en viss känsla av att det kan, då det gäller sådana sammanläggningar som här avses, gå så långt, att man kommer in på förhållanden, som åtminstone för mig äro ganska svåra att fullt överblicka.

Vad det nu föreliggande lagförslaget beträffar, så har utskottet

Förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.
(Forts.)

Förslag till
lag om sam-
manläggning i
vissa fall av
fastigheter å
landet.
(Forts.)

vid behandlingen av detsamma så vitt jag kan finna, varit besjälaf av samma tvekan som jag i närvarande stund, nämligen huruvida icke detta sammanläggande av fastigheter kan gå så långt, att det kan bli en fara för de norrländska intressena, särskilt *jordbruksnäringens intresen*. Reservanterna ha haft enahanda uppfattning, och följaktligen har man ju rätt att med detta utlåtande i handen säga, att utskottet har *enhälligt* varit av den mening, att en sådan fara kan anses föreligga i Kungl. Maj:ts förslag obeskuret. Nu har herr statsrådet nyss nämnt, och däri giver jag honom naturligtvis obetingat rätt, att även med nu gällande lagstiftning det särskilt vad byggnadsfrågor beträffar, kan inträffa, att endast *en* av *flera* sambrukade hemmansdelar förblir bebyggd och att man emot ett sådant förfarande icke har något skydd uti jordkommissionens ingripande, därför att det icke strider mot nu gällande lags stadganden. Jag ger som sagt herr statsrådet fullkomligt rätt i denna del, men det är ett ganska långt steg från den uppfattning, som sålunda från statsrådsbänken uttalades — och det med full rätt — och skapandet av möjligheter till en *sådan* sammanläggning genom lagens medgivande som här är fallet så att säga i det oändliga. Det låter ju säga sig, att egentligen är det först sockengränsen, som behöver bli det avgörande, då det gäller dessa sammanläggningar. Jag är icke nog inne i förhållandena för att kunna säga, om icke snart sagt, som här förut är nämnt, en hel socken skulle kunna bli *en* fastighet. Ätminstone vågar jag säga, att en stor del, om icke ett helt skifteslag, skulle kunna komma att utgöra *en* fastighet. Om det nu skulle befinnas ändamålsenligt och ekonomiskt lämpligt att genom att på det sättet sammanlägga till latifundier — man har ju rätt att använda det ordet — fastighetsdelar, så är det väl alldeles givet, att byggnadsfrågan för ett sådant stegs tagande kommer att ha en högst betydande inverkan; ty det är väl alldeles klart, att en avsevärd del av den tunga, som särskilt de större skogsbolagen ha av hemmansbruk, är, att de måste ha dessa olika hemmansdelar bebyggda. Hittills har man icke i någon större omfattning slagit in på den vägen att sammanbinda brukningsdelarna till större komplexer, men om detta lagförslag utan vidare kommer att gå igenom i riksdagen och sålunda bli gällande svensk lag, tar jag för alldeles givet, att med de medel som här räckas för att få olika hemmansdelar sammanslagna till *en* fastighet kan det åtminstone tänkas, att ett annat uppfattningssätt även kommer att tränga sig fram. Genom att denna byggnadsfråga skulle ekonomiskt sett på det sättet lösas skulle ju dessa olika hemmansdelar, om de sedermera åter komma ut i marknaden och av andra inköpas i jordbruksyfte, komma i marknaden *utan* hus och byggnader, och således blir det en helt ny anordning at sätta dessa brukningsdelar i bebyggt skick. Jag vågar, som jag redan nämnt, icke säga, huruvida den nu föreslagna lagen med nödvändighet kommer att föra in i den riktningen, men så mycket vill jag ha sagt, att jag har stor anledning att tro, att den på många håll kan leda i dylik riktning. Nu har, som jag nämnde, utskottet i sin helhet haft sina ögon riktade på dessa förhållanden, och utskottet har för att undvika vad jag här be-

farat kunna inträffa intagit i det kungl. förslaget en ny paragraf, § 11. I denna paragraf föreslår utskottet följande bestämmelse: »Är fastighet, som ifrågasättes skola i sammanläggning ingå, sådan att lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne, därå äger tillämpning, skall rätten i ärendet höra jordbrukskommissionen i länet. Finner rätten på grund av kommissionens yttrande eller eljest anledning antaga, att jordbrukets vidmakthållande å fastigheten skulle genom sammanläggningen äventyras, må ansöknin- gen ej beviljas.» Ja, jag får säga, att de krav, man här ställer på en jordbrukskommission, äro högst betydande. Det finnes väl ingen, som sysselsatt sig med jordbruk, som icke vet, att ett jordbruk kan skötas under snart sagt ett *parcellsystem* på sådant sätt, att jordbru- kets vidmakthållande tillgodoses, och det finnes väl ej heller någon, som ifrågasätter annat, än att jordbruket i form av *latifundier* skall kunna, därest det finnes tillräcklig arbetskraft och ekonomisk bärig- het, även skötas på sådant sätt, att jordbruket vidmakthålles, men att någon på förhand, när det är fråga om sådan sammanläggning, skulle, med anspråk på att få ett klarläggande svar, fråga en jord- brukskommission, om den kan giva garanti i detta fall, förefaller mig minst sagt egendomligt. Hur är det ens möjligt, att en jordbruks- kommission skall kunna giva svar på den frågan? Men för övrigt, sedan den kommissionen givit sitt utlåtande, är det rätten, som med detta till grund skall bedöma frågan. Här har man, såsom förut sagts, lagt in en fullständigt *agrikulturteknisk realprövning*, då det är fråga om en sådan sak, som endast är *rättslig-administrativ*, näm- ligen att få *flera* fastigheter i offentliga handlingar sammanförda till *en* fastighet. Jag tror sålunda, att genom detta tillägg av utskot- tet införes ett moment, som enligt min uppfattning rakt icke hör till arten av föreliggande lagstiftning. Efter så noggrant betänkande och omprövning, som det varit mig möjligt, kan jag icke annat än komma till den meningen, att här är mycket svårt att säga, hur praktiskt sett denna lag kommer att verka för Norrland och Dalarne. Det har sagts mig, att man inom medkammaren skulle ha ett förslag, enligt vilket Norrland och Dalarne skulle för närvarande undantagas från lagens tillämpning, och om det förslaget skulle eventuellt av andra kammaren godkännas, skulle man sedan vid sammanjämkningen få fram ett förslag i denna del, som skulle vara mera acceptabelt. Jag vet ju icke alls, vilket stöd en sådan uppfattning kan ha i denna kammare, men för min del tror jag, att man sväriligen på den vägen kommer dit jag åtminstone skulle önska.

Här har i den Kungl. propositionen angivits, och herr stats- rådet har även framhållit det, att myndigheterna givit detta lagför- slag sitt understöd, men därest detta lagförslag icke för närvarande skulle av riksdagen antagas, så undrar jag, om icke bland »myndig- heter» borde få ingå de olika hushållningssällskapen och landstingen i de delar, som särskilt beröras av de undantagsförhållanden, som i 11 § ifrågasättas. Jag tror, att man på den vägen skulle få en hel del praktiska synpunkter klarlagda, som åtminstone jag i närvarande stund svävar i ganska stor ovisshet om.

Förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.

(Forts.)

Förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.
(Forts.)

Den siste talaren nämnde, att man här icke får sammanblanda lagparagrafer med det intresse, som jordbruket och dess intressen fordra och kräva, och jag vill gärna giva honom rätt så till vida, att man bör verkligen vid sådant lagförslag som detta genom lagparagrafer bygga upp vad som bör befordra jordbrukets bibehållande och utveckling; men då jag för min del icke kan se annat, än att en kort tids ytterligare överbägande av detta lagförslag är av behovet påkallat, och då reservanterna för sin del ha accepterat en i övrigt ganska välvillig motivering för lagförslaget, kan jag, med fullt beaktande av allt det goda, som detta lagförslag innebär, för närvarande, herr greve och talman, icke annat än hemställa om bifall till reservationen.

Herr statsrådet *Hasselrot*: Herr greve och talman! Då den siste ärade talaren väl hämtat sina betänkligheter mot denna lag ifrån erfarenheter från Dalarne och då jag måste antaga, att hans inlägg kan göra intryck på andra representanter från detta landskap, vill jag erinra om, vad jag förut sagt, att detta lagförslag är väsentligen byggt på skiftesstadgekommitténs förslag; och skiftesstadgekommitténs förslag är undertecknat av bland andra vice talmannen i andra kammaren, *Daniel Persson i Tällberg*.

Herr *Holmquist*: I anledning av herr statsrådets nu lämnade meddelande vill jag endast säga, att i de avseenden, där jag tillåtit mig angiva mina betänkligheter beträffande det föreliggande förslaget, den man, som herr statsrådet här nyss nämnde, därest jag fattat hans uttalande rätt, fullkomligt delar min uppfattning.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på antagande av förevarande paragraf med den lydelse utskottet föreslagit samt vidare därpå att kammaren skulle avslå såväl utskottets som Kungl. Maj:ts förslag i nu ifrågavarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med överbägande ja besvarad.

Övriga delar av lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Vid ånyo skedd föredragning av lagutskottets den 6 och 9 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts den 6 och 9 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för underlättande av vintertrafiken utmed Norrlandskusten och på de norrländska hamnarna, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen om inrättande av allmänna organ för ordnande av frågor om tillhandahållande av livsmedel, bränsle m. m.

*Ifrågasatt
inrättande av
särskilda or-
gan för regle-
rande av pris
å livsförnöden-
heter m. m.*

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 78, hade herr *Österberg* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under prövning, huruvida icke särskilda statliga och kommunala organ borde inrättas för att reglerande och stödjande ingripa beträffande så viktiga och för allmänhetens existens avgörande behovsartiklar och nyttigheter som livsmedel, bränsle och husrum, och att Kungl. Maj:t framdeles till riksdagen måtte inkomma med de förslag, som därav ansåges kunna vara behövliga.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att förevarande motion ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr *Österberg*: Herr talman! I min motion har jag sökt att, låt vara rätt schematiskt, utforma skälen, varför statsmakterna böra låta sig angeläget vara att få till stånd ett kommunalt och statsligt organ för tillvaratagandet av det allmännas intressen på tre viktiga områden för det mänskliga, materiella behovet, nämligen rörande livsmedel, bränsle och bostäder. Det är ostridigt, att på dessa viktiga områden råder en fullständig planlöshet beträffande tillgång motsvarande efterfrågan, vilket i sin tur föranlett en fluktuation i prislägen, som gör, att konsumenten och hyresgästen icke tillnärmelsevis veta, hur de skola kunna rätt ordna sin ekonomi.

Självfallet göra sig de rådande förhållandena på nyssnämnda områden mest kännbara i alla sådana samhällen, där en tätare befolkning samlats. Även om det med skäl kan sägas, att det närmast är den stora massan av medborgare, som får lida mest av anarkin på de behovsområden, som jag syftar på, så äro dock även alla andra medborgare, som äro hänvisade att köpa sitt förråd av livsmedel och bränsle eller hyra sig bostad, underkastade växlingarna i prislägena och tillgången på hyreslediga lägenheter. Men jag går så långt, att jag vill påstå, att även producenten av livsmedel och bränsle samt husägaren ha stora olägen-

*Ifrågasatt
inrättande av
särskilda or-
gan för regle-
rande av pris-
å livsfrönöden-
heter m. m.*

(Forts.)

heter av de rådanade okontrollerade och oreglerade förhållandena.

Då riksdagen i sin skrivelse 1912 fäste regeringens uppmärksamhet på de missförhållanden, som råda i fråga om distribueringen av matvaror från producent till konsument, fäste den sig närmast vid spørsmålet om tillskapandet av möjligheter för underlättande för producenter och konsumenter att komma i närmare beröring med varandra med uteslutande av mellanhänder. Och riksdagen framkastade då den tanken, att det möjligen utan åsidosättande av hygieniska krav skulle kunna gå för sig att bereda lantmän tillfälle att på torgplatserna sälja sina produkter i små partier, särskilt beträffande köttvaror. Men mot detta anspråk ha hälsovårdsmyndigheterna angivit starka betänkligheter. Visserligen vore det till producentens och delvis konsumentens fördel, om de kunde komma närmare i kontakt med varandra, än nu är förhållandet, men det är av ändå större allmännyttigt intresse, om tillgången av livsmedel på en ort stode i rimligt förhållande till konsumtionen. Genom en planmässig reglering av tillgång på livsmedel i förhållande till konsumtionen vunnas bland annat den viktiga fördelen, att medelprisläget bleve något så när konstant, vilket obestriddligen vore till fördel för såväl producenten som konsumenten. Nu är det dock så, att månglaren visserligen vid minuthandel förstår att i det längsta hålla fasta priser, men samtidigt strävar efter att pressa ned prisen för lantmännen, då det gäller deras varor. Man kan således konstatera, att prislägena för lantmännen kunna fluktuera avsevärt från en torgdag till en annan. Exempelvis kan under *normala* förhållanden en halva fläsk kosta ena gången 85 öre per kg. medan den någon dag senare springer upp till 1 krona 5 öre. I förstnämnda fall får producenten — och här gäller det ofta små producenter — ej mer än produktionskostnaden åter för sin vara, medan i det andra fallet han även får en liten vinst för sin möda. Men den mindre konsumenten får däremot betala sina varor hos månglaren med ett standardpris, som äger benägenhet att lätt springa i höjden, men har mycket svårt att åter falla. Prisskillnaden i producentens omsättning går ofta därför i fickan på mellanhanden, utöver det han dessutom kan tvinga sig till på sätt jag nyss antytt. En normal tillgång på livsmedel i förhållande till konsumtionen skulle självfallet hålla prislägena mera konstanta, och därjämte torde även mellanhandssystemet få svårt att utveckla sig och göra sig inkomster på även blygsamma omsättningar.

Beträffande tillgången på bränslemedel äro förhållandena ungefär desamma, som då det gäller livsmedel, ehuru här ofta är brist på företagsamhet, beroende på inverkan av omständigheter, närmast dock därpå, att allmänheten i städerna icke kan lagra ved på grund av begränsade utrymmen, vilket gör, att uppköpen komma i samband med inträdande köldperioder och samtidigt springa vedprisen i höjden. Kommunalt torde kunna göras rätt mycket för reglerande och underhjälpande av bränslehandeln, om det funnes något offentligt organ, som ständigt följde pris-

lägena och tillgången på bränslemarknaden och kunna ingripa för att reglera prisen och underlätta tillförseln.

Beträffande bostadsförhållandena, så är detta ett område, där man låtit allt gå på ren slump. Icke blott så, att då kännbar bostadsbrist uppstått, vars omfattning och kontinuerlighet icke på grund av bristande översikt kunnat så noga konstateras, har en byggnadsrusning börjat, som i sin tur har haft till följd indragande i samhällena av nya grupper arbetsfolk, utan även föranlett prisförhöjning på lägenheter, dels genom att de nya husen tingat stora byggnadskostnader och dels att bostadsprisen berett ägarna av äldre hus tillfälle att höja hyrorna. I saknad av en bostadsstatistik och i saknad av gradering på bostädernas värden i förhållande till deras beskaffenhet och icke minst den omständigheten, att spekulation i fastigheter får fortgå obehindrat samt ingen skatt på skillnaden mellan fastighetstaxeringen och försäljningspriserna äger rum gör, att på detta område på sina håll råder ett jobberi, som knappast har några gränser, men den hyrande allmänheten står däremot nästan rättslös. En effektiv kontroll på detta område samt rätt till vissa kommunala initiativ skulle säkerligen verka mycket välgörande, icke blott rent ekonomiskt sett för allmänheten, utan även ur social synpunkt, nämligen för främjande av hemtrevnad och hygieniska villkor.

Det borgerliga samhället strävar ju efter att söka visa, att detsamma kan, på samma gång det vill tillgodose den enskildes rörelsefrihet, upprätthålla allmängiltiga anspråk på en tillvaro, som är fotad på den strävsammes rätt till dragligt livsuppehälle och familjetrevnad. Men nog må det sägas, att hittills har det icke spårats några starkare ansträngningar att finna former för, att staten och kommunerna skola ha i sin hand att reglera och stödjande ingripa på de områden av mänskliga behov, som jag här sysselsatt mig med, och dock äro dessa områden primära för den mänskliga existensen. Villigt må erkännas, att genom inrättande av en socialstyrelse en början är gjord för vetenskaplig och efter omständigheterna praktisk verksamhet på det sociala området. Men det må ock sägas, att man inriktat sig väl mycket på teoretiska spekulationer och mer satt de hygieniska och rashygieniska frågorna i förgrunden än de praktiska områdena för individernas tillvaro, vilka dock äro, säga vad man vill, grundläggande för ett utbyggande med hänsyn till folkkraftens tillvaratagande. I sin undersökning av livsmedelsfrågan och bostadsundersökning har socialstyrelsen ju rättvisligen gjort en gagnande verksamhet, men det kan även pekats på, att arbetsgivarna äro icke efter på detta område. Arbetsgivar-sammanslutningarna låta genom sina ombud på respektive orter insamla uppgifter på hyrespris, livsmedelspris och andra varupris, som kunna vara till nytta för dem, då det gäller lönefrågor, men denna statistik blir ju endast av kontrollerande beskaffenhet. Den får icke den uppgift jag syftar till, nämligen att vara

*Ifrågasatt
inrättande av
särskilda or-
gan för regle-
rande av pris
å livsfrönden-
heter m. m.*

(Forts.)

Frågasatt
inrättande av
särskilda or-
gan för regle-
rande av pris
å livsfrönöden-
heter m. m.

(Forts.)

grundläggande för en reglering och stabilisering av livsmedels-, bränsle- och bostadsförhållandena.

Då utskottet visserligen säger, att det inhämtat yttranden över min motion från andra myndigheter, jämväl socialstyrelsen, men icke avtryckt sistnämnda yttrande, ehuru detsamma är synnerligen välvilligt avfattat och utmynnar i tillstyrkande av motionens yrkande, anser jag mig böra här uppläsa detsamma. Det lyder sålunda:

»Vidkommande först *livsmedels- och bränslefrågorna* synes det även styrelsen obestriddligt, att åtskilliga av de erfarenheter, som under kristiden vunnits med avseende på möjligheterna att genom ingripande från det allmännas sida åstadkomma en mera rationell prisreglering å för uppehållet oundgängliga förnödenheter, äro sådana, att de mana till noggrant överbäggande, om efter krisens slut den verksamhet i förevarande syfte, som under krisen framtrungits, alldeles bör upphöra. Härvid torde i första hand den omständigheten böra beaktas, att även efter krigets slut dyr tid med säkerhet kan antagas ännu länge komma att råda och att i varje fall en återgång till den före kriget rådande prisnivån icke inom en nära framtid är att motse. Under en sådan period, innan samhällsorganisationer hunnit ordna sig efter de nya prisförhållandena, synes en reglerande verksamhet i lämpligt avvägda former, från statens och kommunernas sida kunna vara till väsentlig nytta.

Men även bortsett från de säregna förhållanden, som den närmaste framtiden torde komma att erbjuda, synes det likväl böra tagas under omprövning, huruvida icke å statliga och kommunala organ må kunna anförtros vissa befogenheter för livsmedelsfrågors handhavande ur sociala — ej blott såsom hittills ur sanitära — synpunkter. I motionen erinras, att riksdagen redan en gång förut, år 1912, uttalat sig för åtgärder i och för inskränkning av mellanhandssystemet. Lika självfallet som det är, att icke alla mellanhänder kunna avskaffas, lika viktigt synes det styrelsen vara, att varudistributionen ej onödigt kompli- ceras och fördyras. Kristidserfarenheterna hava otvetydigt gi- vid vid handen, att många instanser, som varor under affärlivets nuvarande organisation hava att passera, måste betraktas såsom onödiga och endast ägnade att fördyra varorna för konsumenterna. Särskilt menligt verkar i detta senare avseende den inom snart sagt alla varubranscher överflödande mängden på försäljnings- ställen. Såsom ett belysande exempel härå kan anföras, att i Stockholm finnas cirka 1600 mjölkförsäljningsställen, varav inom vissa stadsdelar mer än hälften äro så belägna, att de hava sin närmaste granne på mindre än 20 meters avstånd. Följden har också blivit, att distributionskostnaden för mjölk i huvudstaden är nära dubbelt så hög per liter räknat, som i de eljest i detta avseende ogynnsammast ställda av våra större städer. Det är otvivelaktigt, att detta exempel kunde mångfaldigas, om ock må- hända i andra fall fakta icke äro så uppenbara som i det nyss-

nämnda. Kort sagt, omsättningen är ofta alldeles för liten i förhållande till den med distributionen sysselsatta personalen och de för densamma upptagna utrymmena. Omkostnaderna för varudistributionen bliva därför onödigt stora, och marginalen mellan producentens förtjänst å en viss vara och konsumentpriset blir oskäligt stor. Det har under kristiden visat sig, att genom statens och kommunernas ingripande denna marginal ofta nog kunnat sänkas avsevärt genom införande av ett enklare distributionssystem. Den nationalekonomiska vinsten härav är betydlig och framträder *dels* direkt genom åstadkommande av billigare priser, *dels* indirekt genom frigörande av en mängd arbetskraft för mera produktiva sysselsättningar.

Vad beträffar *bostadsfrågorna*, med vilka de av motionären ifrågasatta kommunala och statliga organen skulle taga befattning, vill styrelsen framhålla betydelsen av, att jämväl dessa frågor må kunna göras till föremål för dylik reglerande verksamhet. I främsta rummet torde denna verksamhet böra avse åstadkommandet av en fortlöpande översikt över bostadsmarknaden inom respektive samhällen, att tjäna till ledning vid vederbörande samhälles åtgärder på området. Vidare synes det lämpligen kunna tillkomma här ifrågavarande kommunala organ att väcka förslag och taga initiativ till sådana åtgärder, som kunna vara till gagn för bostadsväsendet å orten. Bland de rent praktiska uppgifter, som kunna tänkas förekomma i nu berörda sammanhang, må framhållas bostadsförmedling och bostadsinspektion. Med den sakkunskap, som bör komma att förefinnas hos vederbörande kommunala organ, torde det även bliva deras naturliga uppgift att handlägga frågor om främjande av allmännyttiga bostadsföretags verksamhet, om kommunens direkta ingripande på bostadsinspektionens område m. m. Det må erinras, att flerstädes i utlandet statliga eller kommunala organ finnas inrättade med uppgifter liknande de här antydda.

Socialstyrelsen vill emellertid erinra, att hithörande spörsmål redan äro föremål för handläggning av den så kallade bostadskommittén och eventuellt komma att föranleda vissa framställningar från dess sida.

För ombesörjande av den ifrågasatta verksamheten i ovan angivna syften har motionären, som förut nämnts, tänkt sig dels kommunala och dels statliga organ. Erfarenheten från kristiden torde hava givit vid handen, att ett kommunalt initiativ kan vara synnerligen värdefullt, med hänsyn till de mångskiftande lokala förhållandena, men ock att visst stöd och ledning från den centrala statsförvaltningen är av nöden såväl i fråga om vidtagande av åtgärder av betydelse för riket i dess helhet eller större delar därav som ock för tillhandagående med råd och upplysningar åt de lokala institutionerna o. s. v.

I anslutning till vad sålunda anförts, anser sig styrelsen för sin del böra tillstyrka, att en utredning kommer till stånd

*Ifrågasatt
inrättande av
särskilda or-
gan för regle-
rande av pris
å livsfrönöden-
heter m. m.*

(Forts.)

Ifrågasatt för klarläggande av, i vad mån och på vad sätt de i motionen
inväntande av framförda önskemålen må kunna förverkligas.»

särskilda or-
gan för regle-
rande av pris
å livsformöden-
heter m. m.
(Forts)

Nu får jag villigt medgiva, att utskottet avfattat en mycket välvillig motivering och även erkänner, att det kan med fog antagas, att det skulle vara gagneligt »att staten och kommunen, där så med hänsyn till produktionens och konsumtionens art är möjligt, ingripa stödjande och reglerande för att i görligaste mån skydda den stora massan av konsumenter för oskäligen prisförhöjningar», men utskottet ryggar tillbaka för att taga konsekvensen av nyssnämnda medgivande och låter i stället förstå, att då vi åter komma till normala förhållanden, blir det icke så farligt ställt som nu. Men det är just de »normala» förhållandena, som ligga till grund för min omsorg, och det är för att få ett ryggstöd genom lagstiftning för mina sociala nämnder, som jag vänt mig till riksdagen. Visserligen kunna enstaka kommuner genom eget initiativ göra åtskilligt på det av mig berörda området, men det är uppenbart, att hela frågan skulle vinna oerhörd i kraft och gärning på, om den vore lagd på ett plan, där stat och kommun vore starkt förbundna i gemensamt intresse.

Då utskottet hänvisar till de statliga åtgärder, som under nu rådande kristider uppstått, samt att staten uttalat sig för en planmässig kraft- och bränslepolitik, så ha dessa åtgärder, så utmärkta de än i och för sig äro, icke något direkt att göra med planen för den av mig tänkta organisationen. Även må jag säga, att det icke är något starkt skäl mot mitt förslag att anföra, »att erfarenheten från livsmedelsnämndernas verksamhet å vissa orter ännu visat ringa resultat, beroende ofta på att det varit synnerligen svårt för dessa nämnder att anskaffa tillräckligt kompetenta krafter». Denna argumentation synes mig böra leda till ett bifall till mitt förslag och icke ett avslag, då det nämligen är uppenbart, att om det funnits permanenta nämnder i orterna för bevakandet av de stora frågor, som i år helt hastigt kommit över såväl statsmakterna som de kommunala myndigheterna skulle svårigheterna i stort sett varit borta och landet stått rustat på ett helt annat sätt än nu för att mottaga en stöt. Ett uppskov på framtiden med en fråga som denna synes mig vara att ödsla med de krafter, som böra vara i verksamhet, då Sverige går att på allvar upptaga kampen för en plats bland de nationer, som skola förse världen med industrialster. Rådande planlöshet i de primära sociala förhållandena kommer nämligen då att ohjälpligt hindra ett förståndigt och tillfredsställande ordnande icke minst av arbetareklassens existensbehov.

Jag hoppas, att icke utskottets herrar ledamöter skola lägga några stora stenar i vägen för mitt förslag, då jag nu slutar med att yrka bifall till min motion, nämligen att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under prövning, huruvida icke särskilda statliga

och kommunala organ böra inrättas för att reglerande och stödjande ingripa beträffande så viktiga och för allmänhetens existens avgörande behovsartiklar och nyttigheter som livsmedel, bränsle och husrum, och att Kungl. Maj:t framdeles till riksdagen måtte inkomma med de förslag, som därav anses kunna vara behöfliga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min motion.

Ifrågasatt inrättande av särskilda organ för reglerande av pris å livsfrönödenheter m. m.

(Forts.)

Herr Nylander: Herr talman! Herr Österbergs ifrågasättande motion avser, som herrarna finna, att statliga och kommunala organ måtte inrättas för att reglera särskilt sådana behovsartiklar som livsmedel, bränsle och husrum; motionären synes ha fått sitt uppslag härtill närmast på grund av en inom stadsfullmäktige i Nyköping väckt motion om tillsättande av en s. k. hushållsnämnd för handhavande av, såsom det heter, sådana frågor, som beröra Nyköpings samhälles förhållande till livsmedels-, bostads- och bränsle-behov.

Vad motionären i sin motion anført till stöd för framställningen, har utskottet icke funnit innebära fullgiltiga skäl för tillstyrkande redan nu av hans förslag; och de myndigheter, som yttrat sig i ärendet, hava visserligen helt lojalt icke velat motsätta sig, att en utredning göres, men de hava i allmänhet ingalunda biträtt förslaget om kommunala organ och ej heller betonat nödvändigheten därav, att någon utredning nu genast skulle behöva sättas i gång, snarare tvärt om. Då motionären nu emellertid i någon mån klandrat utskottet, därför att det icke avtryckt myndigheternas utlåtanden, må det tillåtas mig att nämna något om dessa.

Det är egentligen endast socialstyrelsen, vars utlåtande den ärade motionären nyligen uppläst, som tillstyrker en utredning för klarläggande av, i vad mån och på vad sätt de i motionen framförda önskemålen må kunna förverkligas; men styrelsen framhåller tillika, att de erfarenheter, som under kristiden vinnas i detta hänseende, böra noggrant övervägas och läggas till grund. Det synes mig, som om härav uppenbarligen framgår, att socialstyrelsen ingalunda vill påyrka, att utredningen nu omedelbart skall verkställas; och socialstyrelsen erinrar tillika därom, att beträffande bostadsfrågorna dessa redan äro föremål för handläggning av den s. k. bostadskommittén.

Kommerskollegium yttrar icke ett enda ord om de ifrågsatta statliga och kommunala organen utan endast att kollegium — av intresse för att levnadskostnaderna för de hos industrien anställda arbetarna må varda så litet betungande som möjligt — finner sig kunna tillstyrka, att, i den mån officiell utredning i ett eller annat avseende icke redan är igångsatt, undersökning må ävägbringas rörande en fortgående systematisk reglering av tillgången och priserna på de viktigaste livsfrönödenheterna.

Statens livsmedelskommission anför endast, att den, ur de synpunkter kommissionen satts att bevaka, icke har något att erinra emot att en utredning verkställas.

*Ifrågasatt
inrättande av
särskilda or-
gan för regle-
rande av pris
å livsförnöden-
heter m. m.*

(Forts.)

Kommissionen rörande rikets ekonomiska krigsberedskap uppger sig ha under utredning frågor om krigsberedskap rörande tillgångar av nämnda slag, men säger sig icke vara beredd att avgiva något yttrande i dessa avseenden.

Lantbruksstyrelsen anser, att, om en utredning skall göras, särskild hänsyn bör tagas till de erfarenheter, som vunnits rörande de tillsatta livsmedelsnämndernas verksamhet; men lantbruksstyrelsen förklarar sig bestämt, på frågans nuvarande ståndpunkt, icke kunna uttala sig om lämpligheten av inrättande av de i motionen omförmälda statliga och kommunala organen.

Detta är i huvudsak vad de tillfrågade myndigheterna yttrat i ärendet, och av dessa uttalanden torde man nog icke kunna draga den slutsatsen, att något synnerligen stort behov för närvarande förefinnes att avlåta den begärda skrivelsen. De erfarenheter, som på ifrågavarande område göras under nu pågående kristid, böra, enligt utskottets mening, sammanfattas och kunna överblickas, innan det är lämpligt att upptaga till behandling den av motionären väckta frågan i hela dess vidd. Motionären själv giver stöd för denna uppfattning, då han i sin motion omförmäler, att ledamöterna i den kommitté, som i Nyköping tillsatts för att framkomma med förslag i frågan beträffande Nyköping, redan ha fått klart för sig, att stora lärdomar äro att vänta av de resultat, till vilka de tillfälliga organisationer torde komma, som Kungl. Maj:t vid krigstidens början tillsatt för livsmedelsfrågans ordnande dels för landet i dess helhet och dels på de lokala områdena. Kommittén synes därför tills vidare ha inställt arbetet och ej slutfört sitt uppdrag, enligt vad motionären meddelat.

Härtill kommer ock den omständigheten, att, såsom även myndigheterna framhållit, åtgärder från statens sida redan äro vidtagna för ordnandet av en del hithörande spörsmål. Så har t. ex. den s. k. bostadskommittén tillsatts för att utarbета förslag till ett lämpligare ordnande av de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden. Vidare har riksdagen i år beslutat att en utredning skall verkställas rörande ett varaktigt befrämjande av en planmässig kraft- och bränslepolitik, och riksdagen har anvisat 100.000 kronor för en omedelbar utökning av bräntorvstillverkning. Det torde icke kunna bestridas, att dessa ärenden stå i ett visst sammanhang med de frågor, motionären i sin motion framhåller. Det synes mig därför uppenbarligen vara aldeles obehörligt att nu ytterligare skriva till Kungl. Maj:t rörande dessa ämnen.

På grund av vad jag sålunda anført, får jag, herr greve och talman, hemställa, att kammaren behagade bifalla utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande nu föredragna utlåtande yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren med avslag å utskottets hemställan skulle bifalla den i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden.

och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Anmälades och godkändes

statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 113, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av övre och nedre klosterträdgården i Vadstena; och

riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 119, till Konungen angående omhändertagande i sedlighetens intresse av vissa sinnesslöa samt av kvinnor, som på grund av sedeslöst liv fallit fattigvården till last.

Anmälades och bordlades konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av särskilda motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående dels ett närmare bevästande av samarbetet mellan regeringen och riksdagen i utrikespolitiska angelägenheter, dels ändring i § 13 regeringsformen, dels förslag till en ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden och vad därmed äger sammanhang, dels ock vissa grundlagsändringar, åsyftande den diplomatiska, militära och administrativa sekretessens bekämpande.

Herr *von Koch* väckte en motion, nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny förordning angående villkoren för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter.

Motionen hänvisades till bevillningsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts vid sammanträdet början avlämnade nådiga proposition nr 244, angående täckande av kostnader, som avses i § 63 regeringsformen.

Anmälades och godkändes andra sammansatta stats- och lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 120, till Konungen i anledning av väckt motion om rätt för värnpliktig, vars hustru och barn åtnjuta familjeunderstöd, att oavkortat lyfta honom tillkommande penningbidrag.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 243, med förslag till förordning om ändrad lydelse av

26 § 1, 3 och 4 mom. och om tillägg till 42 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin.

Denna proposition föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet.

Justerades femton protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3 e. m.

In fidem
A. v. *Krusenstjerna.*
